

פרק ראשון

להודיע כי אין ראוי לטייל בפרדם התורה עד ימלא תורת ה' ואהבתו.

כסודות התורה כי לא זכה אליהם אם לא קדם לו מציאת חן בעיני מלך מלכי המלכים הקב"ה מצד עשיית המצות בלב שלם מאהבה ודיעת תלמודם, וזה שאמר ארון הנביאים [שמה לגי] אם נא מצאתי חן בעיניך הודיעני נא את דרכך. ומציאת החן הוא עשיית רצונו ית' בלב שלם כאמרו [בראשית ו ח] ונת מצא חן בעיני ה', וכתוב בתריה אלה תולדות נח נח איש צדיק חמים היה ברורותיו. והנה מענותותו של משה רבינו ע"ה שהוכיח מציאת החן בלשון מסופק אם נא מצאתי וכו', והשם יתברך השיבו בלשון ודאי כי מצאת חן בעיני.

והחושב להגיע או להשיג דיעת החלק הב' קודם החלק הא' גדול עונו מנשוא, כי אם המלך נתן לעבדיו שני ספרים ואמר להם התבוננו בראשון כל תכלית ההבנה והזהירים על כך באזהרות גדולות, ועל

גלוי (ב) וידוע לכל יודעי דת ודין כי חכמת תורתנו הקדושה תתחלק לשנים חלקים, החלק הא' דיעת פירוש המצות על אמתם, והחלק הב' סודות התורה, וצריך שיקדם החלק הראשון לחלק השני קדימה הכרחית, כי מגוע להשיג החלק הב' אם לא קדם דיעת החלק הא', וזה יתבאר מן השכל, ומדברי חכמינו, ומן הכתובים.

אמונה מן השכל כי מלכותא דרקיע כעין מלכותא דארעא, וכמו שאיש בפרי לא ימצא חן בעיני המלך להיות מאנשי סודו אם לא קדמו לו מעשים נרצים אל המלך, משל לאחד שהיה משרת בבית המלך באמונה במלאכתו חוטב עצים ושואב מים, וכראות המלך טוב לבבו יעלהו למדרגה יותר גדולה, וכן ממדרגה אל מדרגה עד יבחרהו המלך לשבת עמו ולהיות מאנשי סודו מצד אשר נמצא נאמן ורזי בכל מלאכת המלך, כן הדבר

מעין גנים

המצות בעיון התלמוד והפוסקים, והלכו אחר ההכל עיון החכמות כחקירות וחשבו שזהו עיקר השלמות יותר מלעסוק במשפטי עיון השוד והבור, אזי המחבר כקנאתו לה' גרד דרכם בגזית והקדים להתודע ולהגלות אשר חלק העיון כמשפטי השם ומצותיו לו משפט הבכורה אפילו נגד חכמת האמת חלק סודות התורה הנמסר ליראיו:

פרק ראשון

(ב) גלוי וידוע. הנה לכאורה אין זה מכוונת החיבור, כי כל מגמת המחבר החסיד הקדוש כחיבור הזה להריע ולהצריך על העוסקים בחכמות החיצוניות ומחבקים חיק נכרים, אבל תחבונן האמת שבימי המחבר כאשר עזבו חוק התורה ולא עסקו כמדינתו בזמן הגירוש בעסק ידיעת משפטי

מצאתי חן וגו', והמשל הזה בעצמו לא בדיתי מלכי כי מצאתיו לחכמי הקדושים ו"ל אמרו [תנינא ג.] במפלא ממך אל תדרוש ובמכוסה ממך אל תחקור במה שהרשית התבונן ואל יהיה לך עסק בנסתרות.

נמצא לפי זה כי הדור הזה אשר הרבות שינוי ומאכלות מתלעותיו [לשון הסתוב משל ל יד] ואין חסד ואין דעת אלהים בארץ, אין אדם אשר עושה מצוה לשמה כי אם להתגדל ולהתפאר ואין אתנו ידע עד מה לא שתא סודי ולא תלתא ולא מסכת ולא פסוק בסודו, אסור לנו להתבונן בסודות התורה, וחטאנו עם אבינו הראשון אשר נצטוו [בראשית נ טו] מכל עץ הגן אכל תאכל (נ) ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל וכו' והוא שלח בו יד הפך רצון קונו ונקסמה עליו

מעין גנים

וצ"ל עם תוספת טובה מדברינו (ו) האיך יתנהג האדם בעסק החכמה האמתיות, הגם שלא הגיע עדיין למדרגה שיהיה ראוי לעמוד בהיכל המלך עכ"ז לא פטר את עצמו מעסק החכמה האמתית כי היא עיקר הצלחת הנפש, מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד ה"ה עסק העיון בש"ס ופוסקים ועסק העיון בסודות התורה חכמה האמתיות חכמת הקבלה, (ונמצא כתוב בספר הקנה ושבתם וראיתם בין צדיק וכו' בין עובד אלהים לאשר לא עבדו עובד אלהים היינו העוסק בתלמוד ובזוהר, לא עבדו העוסק בתלמוד לבד ואינו עוסק בזוהר), ובפרט בדורותינו אלה אחר התנוצצות אורות של עולם התיקון משנת שלי"ה ואילך ע"י אור שבעת הימים מן הארז"ל הנסתרות לנו ולבנינו כמו הנגלות. (ז)

השני צוה השמרו לכם פתחו אותו ונגעו בקצו עד אומרי אליכם פתחוהו והתבוננו בו, והם עשו להפך ושלחו יד באותו ספר השני והראשון הניחוהו בקרן זיוות ולא ראוהו ולא ידעו מה הוא, אין ספק אלא שחייבו את ראשם למלך, כן אנתנו נצטוונו מפי מלך מלכי המלכים הקב"ה להתבונן בתלמוד מצותיו ולמדתם אותם וכו' ושנתם לבגד ודברת כם וכו' [והי"ס ו יז], ואחר זה אם נמצא חן בעיניו הוא יגלה לנו ענין הספר השני, ואנתנו עושים להפך כי החלק אשר נצטוונו בו רחוק מכליותינו וממחשבותינו, החלק אשר הוזהרנו עליו לבלתי גוע בקצו אנתנו מתפקדים בו וחושבים מחשבות משכלינו הקל מבלתי שום תענית ותפלה להשיי שיגלה לנו סודות כאשר עשה ארון הנביאים אם נא

(ג) ומעין. כבר הקדמנו שהמחבר הזה גדר דרך בעד המתפרצים שהשליכו אחר גיוזם עיון חוקי התורה ועשיות מצותיו ועסקו בחכמה החיצונית בחקירות, וזה אשר יקראו בשטותם סודות התורה, ובאמת הם נעורים וריק מחכמה הקדושה האמתית המסורה לישראל היא חכמת הקבלה האמתית ידיעת שמותיו ית' ופרקי המרכבה, והנה הרב המחבר ברצותו לגדור גדר ורצה שיתעסקו בתורה ומצות כי היא דבר החובה עלינו ועל בנינו, והם כרדי לחמנו להאיר נפשותינו, הקדים באזהרה דגם לפי סברתם שסוברים שהעסק בחקירות היא סודות התורה, אזי דבר בקדשו דגם העיון בסודות התורה אסור לנו עד אשר נמלא כרסינו בחלק עיון המצות, ואנתנו בעינינו כבר היא בכתובים אצלנו דברי כבוד מחותני המקובל מו"ה צבי הירש

המותה לחסידיו. רבי עקיבא נבנם בשלום ויצא בשלום, קראו עליו הביאני המלך חרדיו [שהשיד א ס], ואף רבי עקיבא בקשו מלאכי השרת לדחפו אמר להם הקב"ה הגיחו לו לזקן זה ראוי להשתמש בכבודי.

רבותי וגאוויהם הידאים את השם החרדים אל דברו, כבר אתם רואים בעיניכם כי אלה הארבעה היו גדולי ישראל חכמים אשר עמדם עוז ותושיה ספרא וספרי וכלא תלמודא, ואחר כן ערכו אל לבם לגשת אל סודות התורה, וקרה להם מה שקרה ולא נמלט מהם איש כי אם רבי עקיבא אשר למד משנה והרכיב תורה בישראל מ' שנה וגדלה נפשו בעיני ה' עד אשר אמר למלאכי השרת הגיחו לו וכי. עוד אמרו על רבי אלעזר אשר

מיתה (ג) כמו שנקנסו על הדוד הזה כמה צרות קשות מן המות, ה' למען שמו יצילנו מהם.

ומדברי חכמים זכרונם לברכה, אע"פ שנראה מיותר כי כל התלמוד מלא מזה ומבואר לתינוקות של בית רבן, אחרי שרבים עתה עם הארץ המוכים בסנוורי נאותם בחושכם כי השינו סודות התורה ותעלומותיה מבלי ריח תורה ושעם מצות, אביא לך קצת דבריהם. אמרו [תניגה י: ד'] נבנסו לפרדם אלשע אחר ור' עקיבא וכן עזאי וכן זוטא, אחר קצין בניעויות, קראו עליו אל תתן את פך לחטיא את בשוך. בן עזאי הציץ ונפגע, קראו עליו רבש מצאת אכול דייך וגו'. בן זוטא הציץ ומת, קראו עליו יקר בעיני ה'

מעין גנים

[שמות יז ה], שהחקירה כרגע אסורה בהטיית הדעת לשני הצדדים, וזה שתמצא בתשובת האשה הנח"ש השיאניי וגו', הנה הה"א הוא הפעולה ותיבת שיאניי הוא י"ש אי"ן, היינו הנחש המסית השיאניי לידי חקירת י"ש אי"ן, אבל עסק החכמה האמיתיות חכמת הקבלה האלהית היא עיקר הצלחת הנפש ואין לאדם להפטר ממנה בשום אופן והיא עיקר תורת ישראל אשר השיי הגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל וגו', ועוד נדבר בזה אי"ה (ט):

(ג) כמו שנקנסו. דו"ק כדברינו בהג"ה הסמוכה ענין עץ הדעת טו"ר, ותבין שהעסק בחכמות בחקירות גורם לכל זה, וכמו שנאמר בארה"ר גירושין ויגר"ש א"ת האד"ם [בואשית ג כד] כן נקנס על הדוד גירוש, הבן:

ומ"ש המחבר מענין עץ הדעת טוב ורע שנצטוה אדה"ר, הנה ענין הרמוז נרמז אצלינו בכתובים שהאלהים עשה את האדם ישר שיהיה לו ולורעו אחריו אמנות אומן יתר תקוע בלב בלא ספק ונאסר לו עץ הדעת טו"ר הוא העיון בחקירות, כי החוקר כאשר יבא לחקור בכל הצדדים בכל חלקי הסותר הנה הוא מטה הדעת לטוב ולהפכו הגם שכונתו להעמיד על הטוב אבל כרגע יטה על כל פנים הדעת גם לרע, וזה אסור לכל אשר קרבת אלהים יחפצון, כי איסור החמץ במשהו וכרגע, וזהו שתמצא ע"ץ הדע"ת בניי חמ"ץ שא"ר [ברית כהנא עולם מאמר מצות משוחים פט"ן] (ויש אצלינו רמזים בענין אפיקומ"ן וכן מוציא"א מצ"ה"ה) וזה שתמצא שהקפיד הקב"ה במדבר על נסותם את ד' לאמור הי"ש ה' בקרבינו אם אי"ן

מקפידים, כי גם על (ה) זקנה ושיבה ועונה יתירה להם, או להם לתרבות אנשים חסאים שועלים קמנים אשר לא מעמו מעם כשר משנה ותלמוד, ולא הריחו ריח יראת שמים, רק לחמו לחם רשע ויין חמם הגאווה שחו עד לשכרה.

ומן הכתובים, די לנו מוסר מהאיש משה עניו מאד אשר הסתיר פניו מבהים אל האלהים. ואחז"ל [ברטח ז.] בזכות ויסתר זכה לקלסתר שנאמר אם נא מצאתי, הדוד יידי השם אמר [תהלים סה ד] סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם. העיד על כל דברי כי לא יודעו סודות התורה כי אם לאשר קדם לו החלק הראשון, ושלא יודעו כי אם מפי הש"י למאן די יצבא יודיעם כאומרו [משלי ב ו] כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ותבונה. וכבר נשלם החלק [פי' פרק] הראשון תהלה לאל.

מעין גנים

להחפץ בקרבת אלהים, ואומר אני הלואי שלא היו מקילין גדולי הדור בלימוד החכמה הקדושה, והלואי היו מלמדים דרך לתלמידיהם לעסוק בחכמה הלזו אזי בודאי לא היה שום הרמת ראש לחכמות החיצוניות והיו כל החכמות נדחים מפניה כמו שנדחה החושך מפני האור, אך שעונותינו גרמו שגם כמה וכמה מצדיקי הדור סגרו את דלתי החכמה בפני פרחי הכהונה ואמרו שלא ילמדו עד שיהיו בעלי מדריגה ורוה"ק, והנה עבור זה נשארנו ערומים מן החכמה הקדושה ונתגבר בעוה"ר חשיכות החכמות החיצוניות הכסיל בחושך הולך, וכמהרה בימינו ויאמר אלהים יהי אור ויאור לנו:

קרא עליו רב טובינא רחמימי [גישן טו:] והיה מתקדי מריה דארעא דישראל [גיה כ:] לרוב חכמתו וחסידותו, ואמר לו רבי יוחנן תא ואנמריןך מעשה מרכבה ואמר אכתי לא קשאי [תענה ג.]. הנה כי אע"פ שהיה בתכלית השלימות לא בטח בלבו ללמוד סודות התורה כי לא היה זקן, כי סודות התורה אין ראוי להשתדל בהם כי אם החסידים המופלגים כי הם כמי שנתחבר אל המלך ונכנס בחדרו שאם לא יהיה ראוי דמו בראשו, כמו שאמר [שמח י"א] (ד) פן יהרסו אל ה' לראות ונפל ממנו רב. וכבר הורה על זה מה שאמרו במאמר הראשון הניחו לו לזקן זה ראוי לו שישתמש בכבודי, דומה למה שאמר אם נא מצאתי חן בעיניך.

ואם תבקש בכל רבריהם תמצא כי לא על ידיעת החלק הראשון לכר היו

(ד) פן יהרסו אל ה'. כל הדברים האלה שכתב הרב המחבר לראיה, ע"ין בפסק הגאון מהר"י דלאט"ש הנדפס בספרי הזוהר ותראה שאין מכל זה ראייה להרחיק ח"ו חכמת הקבלה חכמת האמת, והרב המחבר הקדוש דבר בקדשו לשם שמים לצורך הדור וכמש"ל: (ה) זקנה ושיבה. ר"ל הגם שהיה להם בקיאות בחלק הראשון היינו ידיעות חלק העיוני במצות התורה, עכ"ז לא ערכו אל לבם לגשת אל החכמה הקדושה עד שהיה להם זקנה ושיבה ועונה יתירה.

והנה כל זה תתבונן בכתבי הארז"ל והרמ"ק ותלמידי תלמידיהם שאין זה נוהג בדורותינו שהנסתרות נעשו כנגלות

פרק שני

לבאר כי כל מה שנתגדל חכמת האדם יתחייב יותר בעשיית מצותיו יתברך.

(6) חשבו אלה האנשים [פי המלסופים] אשר חשבה חכמת התורה, שכבר השיגו כאשר עלו למדינת החכמה התכלית המבוקש מהמן האנושי, ושקרו אל

מעין גנים

ויקבלו עליהם עול התורה והמצות ולא יתפתו להבלי הזונות היפיפיות חכמות החיצוניות, אזי הוכרחתי להפסיק באמצע דברי הרב ולהקהיל עליהם קהילה גדולה מדברי קדושי ישראל עם תוספת דברים אשר עוררני נפשי, ואתם בני ישראל אנשי צדק עשו אזניכם כאפרכסת בואו חסו בצל הקודש שמעו ותחי נפשכם.

והנה אקדים לכם הבלי האנשים האלה המתפארים בחכמתם לבנות טיח תפל ואח"כ אביאה לך אנשי חיל למלחמה בסיפין בגיפין ברומחין בקשתין ויהרסו את המגדל אשר בנו בני האדם ויסיעו את האבנים אשר בנו בהם בנינם וישליכום אל מחוץ לגבול הקודש לנוק' דתהומא רבא ולכל בני ישראל יהיה אור במושבותם.

האנשים האלה ברצותם לפרוק מעליהם עול תורה ומצות בנו טיח תפל והניחו יסודות שוא ובאו במרמה להפיל ח"ו יסוד התורה באומרם הנה מעיקרי הדת הוא השארת הנפש והצלחה אחרונה משכר הנצחיי לנפש, והנה ידוע כי כל ההווים הגשמיים הווים ונפסדים ואיך יהיה באפשרי שעיי מעשה המצות הגשמיים בעולם הזה יהיה השארת נצחיית בשכרה

פרק שני

(6) לבאר כי כל מה שנתגדל חכמת האדם יתחייב יותר בעשיית מצותיו ית"ש. בקראי הדברים האלה יסתער לבי בקרבי ונתמלא בטני כאבות קנאת ה' צבאות תעשה זאת, קנא קנאתי לה' ולתורתו ולמצותיו וראיתי כי דברי הרב המחבר הקודש לא יספיקו כעת בדורותינו שנתרבו הפורקי עול מוסרות התורה ומצות ובהפקירא נחא להם וצורדים נפשות נערים וזקנים. ידעתי אחי ידעתי שאין להם חלק בה' ובתורתו ויהיו לחרפות ולדראון, כי הן המה מכתות הערב רב עמלקים רפאים גבורים נפילים ענקים¹ אשר נתערכו בזרע קודש. והנה עתה זמן הבירור קץ גלותינו אזי בעבור זה הצרעת זרחה במצחת האנשים הרשעים למען יכירו וידעו זרע קודש את מי יקרבו ואת מי ירחקו עד אשר ישארו זרע קודש נקיים מכל סיג וחלאה, והמה יהיו לחרפות בט"ו יום ימי אפילה שיהיו בהתחלת ביאת מלך המשיח כמבואר בזוהר [ח"ב ד' ע"ב כדן יתחשך כל עלמא חמש עשרה יומין וכו'], וכמו שהיה בצאת ישראל ממצרים שמתו הרשעים בג' ימי אפילה ונשארו זרע קודש ישראל תמימים נקיים לפני ה', והנה למען יכירו וידעו בני ישראל

ותפארת גאותם שהתיר להם לבני אומנות אחת שהיתה בהיותם בשקט להיות להם נשים בשותפות עד שהיו לבזו לכל עמי הארץ בראותם שטותו אשר הפר חוק שגדרו אוה"ע בעצמם מימות המבול, וכן כיוצא בזה בשטותם באיסור הנדה באומרם שארסיות הנדה וחום הטבע שבה מויק בעת ההוא אבל אם הוא איש קר המזג בעת ההוא לא יזיק, וכן באכילת החזיר כיוצא בזה בשטותם ובהבליהם, וכן בעשיות המצות להשגת איזה דבר מושכל בהבליהם, וכאם הוא איש נכוב לרעתם שמבין המושכל ההוא אין לו מן הצורך לעשיית המצות דוקא בפועל י"א).

עוד זאת רעה חולה בלבביהם תפח רוחם ונשמתם, שחשבו השארת הנפש הוא רק המושכלות שהשיגה בנפש כל ימי חייה, אותן המושכלות הם ההשארת, וע"כ חשבו לשלל וריק לאותן העוסקים בדיני התורה כמשפט ארבעה אבות נזיקין ומראות נגעים להיות שהנשוא הוא דבר פחותי, משא"כ לעוסק בחכמת הגלגלים שהנשוא הוא דבר הנכבד וישאר השארת נפשו ההשכלות בדבר נכבד רם המעלה, כזה וכזה דברי רמיה ולשון תרמית עד שבא מזאת להם הפרת כל חוקי התורה ולפרוק מעליהם עול עיזנה ועשיות מצותיה, עד שבא הענין ברוכ דברים שהמון עם מערב רב הגם שלא הכירו ספר מעולם דוכרים בגאווה ובזו נגד חכמי הש"ס ונגד התורה הקדושה הגם שאין להם ידיעה בשום דבר רק שבהפקידא ניחא להם.

והנה תדע ירדי הגם שמעולם זעם ה' מלאתי ועוררתי קנאה נגד האנשים החטאים, עכ"ז יראתי להוציא מלין כאלה

הנצחיי, והנה המעשה הוא גשמיות נפסדת בעוה"ז ההוה ונפסד, ע"כ עבר עליהם רוח טומאה וחשבו שכל מעשה המצות הם רק המצאה כרי שע"י העשיה הזאת תתעורר הנפש בשכלה להשיג איזה מושכל, וא"כ עיקר התכלית להם הוא השגת המושכל באיזה חכמה שידמו בנפשם מאותם החכמות הפחותות, ולפי"ז באה להם ההפקירות בחושבם כיון שהם משכילים על דבר בשכלם העכור אין מן הצורך להם לעשיות המצוה, ולא ניתנו המצות רק להמון עם שאינם רוצים להשכיל ונתנו המצות להעירם על השכל המושכל, והנה עי"ז טפש לבם בקרבם ליתן טעמים למצות כפי שכלם הבזוי ופטריו את עצמם מן המצות.

גם עברו חוק על אזהרת התורה במצוות לא תעשה אשר לא תעשינה, כי יצר לבם הרע הסיחם ליתן טעמים לפי שכלם באומרם מה איכפת ליה לקוב"ה אם יטמאו איש את אשת רעהו בזמה, או אם טומאת הנדה תהיה בהם, או אם יאכלו בשר החזיר השקץ והעכבר, אך נותנים טעם לדבר בדרך המצאות הטבע להשיג איזה מושכל הטבעיי או להרחיק נזק והפסד הטבעי, כגון לזנות נותנים טעם האזהרה כי באם יהיה רשות לזנות אשה מתחת אישה יהיה איש את רעהו חיים בלעו כי קנאה חמת גבר, ולא יודעו הילדים בני מי הם כי הם בני בלי שם, ולא יהיה מי לפרנסם, וגם נותנים טעם שמזה יזמשך הפסד בטבע הבריאות כאשר יתערבו כוחות בני אומנות אחת ככוחות בני אומנות אחרת שכל אחד יש לו טבע ותכונה אחרת, עד שמזאת הדעת הטמאה והמזוהמה באה לאפלטון ראש הפילוסופים

כי האלהים רצא לברוא את האדם בחיריי ושיהא שכר ועונש. והנה כתיב [איכה ג לח] כי מאתו לא תצא הרעות, רק האדם בעצמו בבחירתו או שלוקח לעצמו הטוב ע"י מעשיו הטובים או שמעורר על עצמו הרע ע"י מעשיו הרעים, כי כל מצוה הוא נגר איזה ענף מעץ החיים, ובהיפך כל עבירה היא ענף מסט"א, והאדם ע"י מעשיו או שמנענע את האילן הזה או הזה, והוא דעת התורה, ראה נתתי לפניכם היום את החיים ואת הטוב ואת וגו' ובחרת בחיים.

ומה שאותן האנשים תועים הטעם רוח עוים לחקור החקירה המזוייפת איך אפשר שע"י עשיה גשמית הנפסדת תהיה הצלחה הנצחית לנפש. אומר לך אפילו לפי חקירתם אין זו טענה כלל. דהנה המלך כאשר יצוה לעשות לאיש איזה דבר והאיש ההוא פעל ועשה הדבר, הנה מהיכן נתהוה להעשות זה הדבר הוא ע"י צווי המלך, והמלך למה צוה לעשות כי כך עלה ברצונו ומחשבתו, א"כ הכל בא מכח רצון המלך, וכבר ידוע כי כח הפועל בנפעל, א"כ בהפעולה המעשית הלזו יש כח רצון המלך. והנה זה בבשר ודם אשר ישוער מהותו בפני עצמו ורצונו בפ"ע, משא"כ בא"ס ב"ה הוא ודעתו ורצונו חר (כאשר הודו על זה המחקרים כי זה אי אפשר לומר על א"ס וגבול זה המהות וזה הרצון), א"כ כאשר הוא ית"ש קדשנו במצותיו ורצונו לעשות המצוה כי כך עלה ברצונו ית"ש, ורצונו הוא א"ס והוא המהוה ומקיים כל דבר, כי הנה כל העולמות האיך נבראו והאיך מתקיימים הכל ע"י רצונו כי כך עלה ברצונו, ונשארה בחיים חיי עולם בהצלחה נצחית, כי הגם שהעשיה הוא גשמית עוברת

מפי מן השפה ולחץ אפילו בדרך שחוק על תרבות האנשים האלה, כי יצר לב האדם רע מנעוריו, ואוי לי אם אומר וכו', אך בעת הלחץ הביאני זו הדחק להודיע שטותם והבליהם שלא יתפארו עלינו לאמור אין חכמים בקיאים בחכמתנו, וגליתי מעט מרעת שטותם שאין מהראוי להרהר בהם אפילו בבית הכסא, ואח"כ אבוא להרוס בנינם הגם שאין כראי הענין להשיב על הבלים כאלה.

והנה אומר לכם בתשובת השאלה הראשונה הכוזביית באמרם איך אפשר שמעשיית מעשה המצוה הגשמית תהיה הצלחה אחרונה לנפש והשארתה לנצחיות. אומר לך מה שקבלתי מפי סופרים ומפי ספרים בקיצור ואתה תבין. תכלית בריאת כל הנאצלים והנבראים והנצורים והנעשים שיהיה נברא זה האדם התחתון לשעשועיו ית"ש, וזה יהיה שעשועיו ית"ש כאשר פעל ועשה כל העולמות שיהיו מתנהגים ע"י עשיות האדם, אם יעשה דבר כזה יפעול בעולמות פעולה כזאת ובמעשה האחרת יפעול פעולה אחרת, ולתכלית זה נברא האדם לשעשועיו ית"ש, וגילה לו הש"י איזה מעשה מחויב לעשות בעולם העשיה הלזה, כי יודע הש"י הבורא שע"י מעשה הזאת יעורר בגבהי מרומים האור הזה וע"י מעשה האחרת אור אחר. וכן הזהירו שלא לעשות כמה וכמה ענינים כמבואר בתורה שס"ה לאוין, כי יודע הש"י שע"י מעשה העבירה פלוגית יעורר רע ח"ו, כי זה לעומת זה עשה האלהי"ם, עשה סוד האילן הקודש הוא סוד המרכבה העליונה ועשה רצועה לאלקאה לחייבא הוא סוד מרכב' הסט"א שעל ידם יתענשו החוטאים,

ונפסדת, המצנה הוא קיים לעד, וכח הפועל בנפעל, וזה שנהגו אנשי מעשה לומר קודם כל עשיות המצות והיה נרעם ה' אלהינו עלינו (נרעם ה' היינו רצונו, אז) ומעשה ידינו כוננה עלינו (לשון פן ובסיס קיים לעד הבן הענין).

ותתבונן ע"ז בעיון עמוק דברי רז"ל בפירוש ריח ניחוח, נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני [ספרי פ' שלח א], רצ"ל הגם שעשייתך הוא גשמית, עכ"ז אני אמרתי, ואמירתי היא רצוני שכך עלה ברצוני, א"כ עשייתך הוא דבוק ברצוני וכח רצוני בעשייתך כי כח הפועל בנפעל.

וכדי שיהיו הדברים האלה על לבך ויהיו מוטעמים לך ע"פ דברי התורה, אציגה נא עמך את אשר כתבנו בספרינו אגרא דכלה פ"י הפסוק את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם היום אותו תשמרו לעשות לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו י". והנה יש להתבונן א' מאי מרבה בתיבת כל, ב' אותו תשמרו לעשות תיבת אותו מיותר, ג' תיבת לעשות מיותר, ד' האיך יקשר לזה דוקא לא תוסיף עליו וגו', ה' לא תגרע אצ"ל כיון דכבר לא גמר לזה הציווי, ו' התחיל ברבים אתכם תשמרו ומסיים ביחיד לא תוסיף ולא תגרע.

וזה אשר כתבנו לשם בספרינו הנ"ל, דהנראה דבא לשלול סברת כח החטאים האלה כנפשותם ה"ה סברת המתפלספים באומרם בתרמית היצר לנתק מוסרות המצות מעל צווארם בטענות מזויפות ומקשים את עצמם לדעת איך אפשר שבעשיות המצוה הגשמית ישפיע כח הארה וקיום לנפש המשכלת ונשמה הרוחנית (עד שתשאר בהצלחה הנצחית),

ונותנים משפט הככורה לחקירות הפילוסופים להתבונן בתכונת הגלגלים ושאר החכמות ואומרים שעניני המצות הם לא ניתנו רק כמוסרות וחבלים למרבית ההמון שלא יהיה העולם הפקר ואיש את רעהו חיים בלעו בגזל וגניבה וניאוף, ועילת המצות השמע אשר לא יכלו להמצא חיש קל טעם למצות כמו שעטנו וכלאים בודים טעמים בחקירות הפילוסופים, והנה הפרו חוקי התורה, תפח רוחם ונשמתם, יהיו לחרפות, כאשר אספר מעט מהנה יהיה לדוגמא להמשכיל, למשל אזהרת ביאת הנדה והזכה נותנים טעם כי יהיה היזק לבריאות הגוף מארסיות הנדה, והנה לפי דעתם לפעמים יהיה מותר כגון באם שיותר יהיה רפואה לו כגון בהקבץ מותרות ליחות הגוף או באם הוא בטבע קר המזוג אז זה אינו נכנס בגדר הציווי, וכן בכל עניני העריות שמתי מחסום לפי.

ולפי דבריהם מה שהזהירה התורה בלא חילוף [פ"י בלא יוצא מן הכלל], הוא מפני מרבית ההמון שאינם בעלי שכל ויגיע להם היזק ומדות רעות, משא"כ הבעלי שכל אשר ישקול לפי דעתו בטומאת שכלו אימתי יעשה ואימתי לא יעשה הותרה לו הרצועה, וכן בעשיות המצות הגשמיות הם מדמים בדעתם שניתנו להשכיל איזה מושכל וכאם ישכיל המושכל בלא העשיה אין מן הצורך לעשיה, ובפרט המצוה שמבואר בה איזה טעם הנה הם סוברים שאין מן הצורך לעשותה בפועל דוקא דהיינו כדומה ציצית מבואר בפ' וראיתם אותו וזכרתם את וגו', הנה ידמו בדעתם כיון שטעם המצוה אינה רק לזכירה הנה אומרים לנפשם שהם זוכרים בלאו הכי, וכן

חומר העשיה הארצית הם ממילא בטבעם
בלתי שוכחים כרגע רוממותו ית"ש.

והנה להיות טעמי המצות הללו הם רק
למנוע שכחת החומר הארצי, פן יאמר
האומר אני אכריח את נפשי לזכור בזולת
המצות הללו (או ע"י סימנים אחרים
שאעשה לזכירה) והוא כענין שאמר המלך
החכם אני ארבה ולא אסיר לבכי [סנהדרין
כ"א:]; וחלילה לומר כן, כי המצות צריכים
דוקא לקיים כאשר צונו הבורא, הגם
שנתגלו הטעמים לא יצא הנברא בקיימו
הטעם בזולת המצוה, וצריך לקיים המצוה
שיש בה טעם כמו המצות שלא נתגלו
הטעמים שצריך לקיים כיון שלא נתגלה
טעמם. וז"ש אפי' מצות ציצית תפילין
ומזוזה שאתה רואה אותן יתרון לתורה
דלכאורה נראה שנצטוו רק לזכור על ידם
התורה ומצות, לא יצא ידי חובה בזכירה
מבלי קיומם בפועל העשיה ממש, ושיעור
הכתוב ויתרון ארץ בכל היא, ר"ל גם זה
הוא בכלל המצות התורה שלא נתגלה
טעמם אשר צריך לקיים בפועל דוקא.

ומעתה תבין האין שייכת פתיחת
הדרש הוזה לפרשת איש איש מבני ישראל
אשר ישחט שור או כשב וכו' [יקרא י"ג]
דמדבר בהקרכת שלמים, והוא דהנה
המתפלספים כתבו דטעם הקרבנות שצוה ה'
להקריב לפניו הוא להיות שהיו משוקעים
ומורגלים המצרים בתקרובת ע"ז והיה זה
ההרגל הנעשה טבע שני ולא היה באפשרי
בנקל להסיר מהם ההרגל ע"כ צוה הש"י
להקריב לפניו, וסמכו עצמם על הפסוק
[יקרא י"ז] ולא יזבחו עוד לשעירים את
זבחיהם. ממילא לפי"ז יחשוב החושב אני
אזבח ולא אזבח לשעירים ושוב למה לי
לזבוח לפניו ית"ש הלא אין לפניו אכילה

כדומה בתפלין וכיוצא, וכן במצות שאין
להם טעם בודים טעם מלבם לרמו איזה
דבר ואומרים לנפשם כיון שמתבוננים בזה
המושכל פטורים מעול עשיות המצוה
בפועל כי אומרים הרשעים מה יתן ומה
יוסיף לעשיות המצוה הגשמיות. אבל אנחנו
זרע קודש זרע בירך ד' אין לנו חלק עם
כתות הרשעים והחטאים האלה בנפשותם
ובטענותיהם המזוייפות.

(הג"ה. עיין במדרש רבה פ' אחרי
[פכ"ב א] דרשו חז"ל על הפסוק [קהלת ה ח]
ויתרון ארץ בכל הוא, אפילו דברים שאתה
רואה אותן יתרון לתורה כגון ציצית ותפילין
ומזוזה בכלל מתן תורה הם, והדברים
תמוהים מאד הלא המצות הקודשות הללו
הן המה גופי תורה והאיך ס"ד שהן יתרון
לתורה, ופירשנו בספרינו **אגרא דב"ה**.
[פרשת אחרי ד"ה במדרש בפרשה זו וכו'] דהנה
לפי הטעם המבואר בתורה בג' מצות הנ"ל
נראה דנצטוו רק לזכור עבודתו ית' ותורתו
ויראתו (כעין סימן לארם שיזכור דבר
המצטרף), בציצית מבואר בתורה וראיתם
אותו וזכרתם את כל וגו' ועשיתם וגו',
בתפילין והיה לאות על ירך למען תהיה
תורת ה' בפיך, וכן במזוזה והיו הדברים
האלה אשר אנכי מצוך וגו' וכתבתם על
מזוזות וגו'.

והנה השכחה באה מצד ארציות
החומר אשר הוא מסך המבדיל בין בהירות
אור הצורה השכליות לבל התבונן בגדולת
הש"י ואיך הוא ממלא כל עלמין וכו'
ובטובותיו העודפות עלינו בכלל ובפרט, רק
טבע החומר מתאווה לעניני חומריות
וארציות אשר בה מגודל בעולם העשיה
הגשמיות, ע"כ המלאכים אשר הם בלי

ושתייה, וחלילה לומר כן, כי המצות הם צורך גבוה אין סוף לטעמם ואפילו מבואר בהם איזה טעם נגלה לא יצא י"ח בקיומו הטעם בלבד מבלי עשיות המצוה בפועל והבן מאד. עכ"ה.)

כי מה שטענו האיך מאיר הנפש בעשיית המצות בגשמיות, נאמן הוא בעל מלאכתניו אשר עשה לנו את הנפש ואת הבשר אשר קדשנו במצותיו וצונו על עשיות המצות הללו שע"י עשיות המצות הללו הוא רפואתניו וקיום נפשינו, כי אין מן הצורך להביט על ענין העשייה בלבד שהוא מוגשמת, רק על ענין המצוה הוא יוצרינו ית"ש אשר אמר ונעשה רצונו, ורצונו הוא בלי סוף ותכלית, ורצונו הוא המהוה והמקיים כל העולמות (עמש"ל כביאור) בין והתבונן.

ובעבור זה הוא יסוד מיוסד עפ"י תורתנו אין טעם למצוה, הגם שבדאי יש טעמים לכל המצות עד א"ס ותכלית, עכ"ז כיון שאי אפשר לבא לתכלית הטעמים כי הם רצונו ית"ש הבלתי בעל תכלית הגם שנוסיג איזה טעם עכ"ז כיון שא"ס יש עוד טעמים עד אין תכלית, ע"כ א"א לנו להוסיף או לגרוע מהמצות עפ"י הטעמים המושגים לנו לומר ע"פ הטעם הזה מותר לנו היום כעת לגרוע או להוסיף כיון שיש עוד לאלוה מליץ עד א"ס אין מקום לשנות מכל מעשה המצות אפילו כחוט השערה, הבן הרברים וימתקן לך מדבש ונופת צופים.

וז"ש את כל הרבר אשר אנכ"י מצוה אתכם, (ר"ל) אני המצוה ולא תתבונן בגשמיות המצוה רק על מה שאני המצוה שאמרתי ונעשה רצוני, ע"כ אותו (דייקא בעשייה ממש) תשמור לעשות (דייקא ולא יספיק לך עיון הטעם בלבד

ותאמר כיון שאני מבין הטעם איני מחויב לעשות בפועל מעשיי וכיון דא"ס ואין טעם תכלית למצות) לא תוסיף עליו ולא תגרע ממנו הבן הדברים. ע"כ מסיים בלשון יחיד ר"ל אפילו אתה היחיד המשכיל תרצה לומר שהצווי הוא רק לאזהרה להמון שאינם מתבוננים הטעם מוכרחים לעשייה בלי מגרעת משא"כ המשכיל, לא תהיה כזאת בישראל רק יעשה בלי תוספת ומגרעת כאשר צונו ה' אלהינו הבן מאד. עד כה הגיעו דברינו בספרינו הנ"ל.

ואשר הקשו את עצמם לדעת האנשים המורדים הללו בהפרת חוק עיוני המצות בתורה בהקדמתם הקדמת שוא ותפל באמרם שעיקר השארת הנפש הוא רק השגות המושכלות שמשגת בחיים חיותה והיא הנשארת אחר המות, ע"כ העיון פניהם לדבר סרה על המבלים ימיהם בעיון דיני המצות ומשפטים דיני השור והבור ומראות נגעים וכיוצא דיני חוקי התורה הנעימים דיני זב וזבה ונדה ויולדות, כי לסברתם שהשארת הנפש אינה רק המושכלות שהשיגה, א"כ כשמעינית ומשגת בשכלה דבר קטן האיכות נשאר זה השכל אחר המות במושכל הקטן הזה בנשוא הפחותי, משא"כ כשמשכיל בגלגלים ובתכונות הכוכבים ובשכליים נפרדים הנה יהיה השארת נפשו בשכליים כפי המושכלות אשר השכיל בהם.

הנה ע"ז אודיע לך קושט דברי אמת את אשר כתב הרב הגדול אבי החכמה הרב בעל גור אריה בספרו תפארת ישראל נפ"י ח"ל. עוד שאלו הפלסופים בלימוד התורה ובמצותיה כמו בזק העוור והבור כי נראה לדעתם שיותר יצליח האדם בעסק הגלגלים ושכליים ופרודים כי לדעתם הצלחות האדם

ובהשגת דברים אלו ודעתם בהשגת הנפש שנשאר השכל אשר קנה האדם בחייו זהו הנשאר אחר המות. דע כי זה כפירה גמורה כי לדעתם המקבל המושכלות הוא הכנה בנפש המדמה הוא המקבל המושכלות ומאחר שאין כאן אלא הכנה בלבד א"כ אם כדבריהם שהשארות הוא רק לשכל ותקנה בלבד, א"כ לא תמצא השגת לאדם בעצמו כי אם לשכל שקנה ודומה זה לשאר קניינו כמו ביתו ורכושו ובניו כי אלו המושכלות אינם עצם האדם. ויותר מזה שאלו המושכלות הם במקרה ואפשר לאדם בלא המושכלות ואיך יודע דבר שהוא הצלחה אחרונה שהיא נצחיות נעשה במקרה, וכל דבריהם הם רק להוסיף חרון אף ה' כי הטוב שבדבריהם הוא כפירה בתחיית המתים שלדבריהם השארה הוא לשכל שאין בו מיתה ואין כאן תחיה כאשר אין מיתה. (הג"ה ואני אומר שהוא כפירה בשכר ועונש ג"כ כי לא יגיע השכר למי שעמל דהיינו להנפש המושכלת רק להמושכלות הכן הענין לפי דבריהם ותראה אשר זה לגמרי הפרת יסודי הדת) לכן אל תאבה להם ואל תשמע להם כלל. כי נופת תטופנה שפתותיהם כאלו דבש וחלב תחת לשוניהם אכן בתוכם מר המות הרחוק מפתח ביתם ואל תבא בשעריהם כי לדבריהם הקונה המושכלות אף אם יעשה מעשים מגינים ומתועבים אל ה' קונה השארה, ובוה פרקו על יראת שמים עכ"ל וע"ש עוד. הנך רואה נשיא ישראל אשר דבר בקדשו, ותעמוד מרעיד על הדבר כי בקל וברגע יוכל האדם לבא לידי כפירה בלא הודע ויאבד עולמו (ואי"ה אביא לך עוד להקת חכמי הדורות כולם מתנבאים בסגנון אחד כולם מרעישים ארץ ומלואה מה זאת היתה לבני עמינו).

ומה שטענו איך יהיה הצלחת הנפש והשארותה ע"י העיזן כדיני בור והשור, הנה אבאר לך ידידי דעת קדושים דברי חז"ל אנשי האמת שאמרו [שבת פח:] ע"פ קבלתם שמלאכי השרת בקשו שתנתן להם התורה ואמרו להקב"ה חמדה גנוזה שיש לך וכו' אתה מבקשה ליתנה לישראל, ואמר הקב"ה למשה החזר להם תשובה וכו' ואמר להם משה משא ומתן יש ביניכם יצה"ר יש ביניכם גזל ועריות יש ביניכם עד שהודו כולם ואמרו ד' ארזיני מה אדיר שמך בכל הארץ ואילו אשר תנה הודך על השמים לא כתיב. ויש להתבונן וכי סלקא דעתם דמלאכי השרת שתנתן להם התורה במצותיו, וכי לא ידעו אשר אין להם שייכות במצות הללו כי הם אינם בעלי גשם, אך תדע ידידי כי כל התורה כולה היא שמותיו של הקב"ה וכולם תלוים בשמו הגדול ית"ש, א"כ כל התורה היא רק שמו הגדול תורת הוי"ה תמימה, ושמו הוא רצונו, שמו בגימטריא רצון והוא רצונו חד כנודע, וכמו שא"א לשום נעשה ונוצר ונברא ונאצל להשיג מהותו, כמו כן א"א להשיג רצונו והנה כל העולמות והברואים נבראו ברצונו כי כך עלה ברצונו, ורצונו ית"ש הוא המקיים לכל אחד ואחד מהנאצלים והנבראים והנוצרים והנעשים מקבלים חיות משפעת רצונו כפי כוחו לסבול, כי באם יקבל יותר מכח הכלי שלו יתבטל כרגע, ע"כ כל אחד מקבל רק מזריחת הארת רצונו כפי כוחו, אבל עצם הארת רצונו אין מי שישגיג כי הוא רצונו חד.

והנה זאת התורה היא שמו היא רצונו ית' ונשתלשלה מעולם ועד עולם ומקבל כל עולם מהארת הרצון עד שחסדו ית' גבר עלינו ובאה לזה העולם ונתלבשה בלבושי

וז"ש רז"ל [בכוח י.]. הצדיקים נהנין מזיו השכינה. וידידי אם בעל נפש אתה הפוך והפוך באלו הדברים ותבין דבר מתוך דבר, ושמתי מחסי באלה"ם לדבר דברים אלה דוקא על אוזן שומעת חיים, אבל אל המפקרים החפצים בהפקר לא יועילו דברי אלה כי לא יחפון כסיל בתבונה כי אם בהתגלות לכו"י).

ולמען ישכון ישראל בטח כרד עין יעקב ולא יטו שכלם אל החקירות פלוסופית הכוזבות המאבדים את הזמן והנפש רק בחכמת התורה ועיון המצות ומעשיהם, אציגה נא עמך דברי הספר התורה את אשר כתבנו בספרינו אגרא דכ"ה כפ' ואתחנן ונשב בגיא מול בית פעור ועתה ישראל שמע אל החוקים ואל המשפטים אשר אנכי מלמד אתכם וגו'. הנה יש לדקדק א' היאך יקושר ועתה ישראל אל הקודם, ב' אומרו ועתה ישראל מי לא ידע כי לישראל ידבר, ג' התחיל ביחיד שמע וסיים ברבים מלמד אתכם וגו' פז).

ופרשנו ע"פ מ"ש הרב הקדוש בעל חסד לאברהם [בהקדמה ד"ה אמנם] וז"ל, דע שהאמת מכל צד הדרך אשר נלך בה הוא דרך התורה המקובל ומצותיה אשר בעבורה יקרא עם סגולה מכל העמים ובעבורה יזכה האדם לעולם הבא כי התורה הכרחית לשלמותו ומשיבת נפש למקום אשר ממנה חוצבה, ולזה כל שבתם וקמתם של החכמים הקודמים והראשונים היו בדברים התוריים המקובלים לבד, אנפ"י שהרבה דברים שביארו כפי העיון ויחייבם השכל עכ"ז באמתה לבד מבלי חקירה ומופת יזכה האדם לעולם הבא. (הג"ה ואני אבאר לך לקמן העבודה לאיש

המצות הגשמיות ובסיפורים הניתנת לנו למורשה ברצונו ית"ש, א"כ כאשר אנחנו מקיימים איזה מצוה הוא הפקת רצון מר', ויותר מזה יחוד עצום ונורא, כאשר אנחנו מתבוננים בשכלינו לשפוט במישור אם הדין כך או כך זה ההתבוננות הוא אם הרצון הוא כך או כך, וכשאנחנו מוציאים הלכה לאמיתו הנה כביכול השגנו ע"י שכלינו הרצון הנעלם אשר לא יושג לשום נברא, הנה נשאר שכלינו כביכול מדובק ברצון אשר הוא מחיה כל הנאצלים והנבראים והנוצרים והנעשים, וזהו אשר שאלו המלאכים ששיגו הם הרצון היינו שמ"ו, והשיב להם משה שאין מציאות להשיג שמ"ו ורצונו"ו כי אם ע"י עשיות המצות בעוה"ז, והודו המלאכים ואמרו ה' אדוננו מה אדיר שמ"ך בכל הארץ"ן הבן הדברים אומרם שמ"ך דייקא, לא יושג להשיג שמ"ך היינו רצונו"ך כי אם בכל הארץ ע"י התבוננות במצות בארציות היינו לעיין כדנים ומשפטים בהשגת הלכה לאמיתו (עיין כ"ז בספר התניא שחיבר גאון אחד שהיה בזמנינו) י).

וכאשר תתבונן בטוב, שעיקר הצלחת הנפש והשארתה הוא ע"י עיון התורה חוקותיה והורותיה, כיון שע"י עיון הוזה היא מתדבקת ברצונו ית"ש ורצונו ית' הוא המהוה כל דבר ונותן כח הקיום לכל דבר א"כ בהשגת רצונו כביכול תשאר הנפש בחיים הנצחיים בעידון אשר לא ישוער עין לא ראתה, כי עיקר העידון לכל הנברא מעלה הוא ג"כ מה שנהנים מזיו הרצון המאיר עליהם כפי כחם, וזאת הנפש אשר השיגה הרצון בעוה"ז הנה בעולם הבא יושפע ע"י שפע רצון אשר לא ישוער,

היתה החכמה הפנימית עומדת בהם. אלא שפגמו וקלקלו תתרוקו מהפנימיות ואל החיצונית לא באו שאינה שלהם, עכ"ד בקיצור לשון קצת.

ועפ"י הדברים האלה תבין כאשר פגמו ישראל בבעל פעור אזי נטו מהפנימיות מה ששייך להם מצד שהם ישראלים שיחויב להם לעסוק במשפטי התורה שהם שלמות נפשם מבלי עיון וחקירה בחיצוניות, ח"ש ונשב בגיא מול בית פעור, עשינו תשובה בהכנעה, (גיא לשון הכנעה כמו העמק הוא בשפלות לפני ההר וכן שמענו מכבוד אדומו"ר הרב הקדוש מוה' יעקב יצחק זלה"ה) מול בית פעור כדי להכריח את קליפת בית פעור, (תתבונן בכתבי קודש להארז"ל נליקוטי תורה פ' ורא ענין לוט ושחי בנוחיו וע"ע בליקוטי דברים ענין ד' עממין מוא"ב הוא סוד החכמה דס"א לשון אב כי החכמה נקרא אב כנודע ובעל פעור היא ע"ז דמואב הבן הדברים), בכך ועתה ישראל, ר"ל כעת שאתה ישראל שנתעלית בתואר ישראל למעלה מן תואר אדם, אינכם מחויבים בחקירה כמו שאינו מחויב הצורף מצד שהוא צורף לחקור על מהות הכסף, רק שמע אל החוקים ואל המשפטים וגו' למען תחיה, כנ"ל שבעבורם יזכה האדם לחיי עולם כנ"ל פ"ז).

ובזה יתכן אח"כ ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר צוני ה' אלהי וגו', ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים וגו'. דיש לדקדק במקראי קודש הללו א' התחילו בלשון יחיד ראה וסיים ברבים למדתי אתכם, ב' אומרו כאשר צוני בכ"ף הדמיון הול"ל אשר צוני וגו', ג' אומרו ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני

הישראלי הנרצית לך' הוא כאמונת אומן למעלה מן חקירת השכל והחכמה, כי עבודת האיש הישראלי מחייבת להיות למעלה מן החכמה הוא בחי' כתר, ח"ש כתר יתנו לך ד' אלהינו מלאכים וכו' עם עמך ישראל וכו' (ותבאר אי"ה) אמנם ידיעתם במזפת אינה הכרחית לישראל מצד שהוא ישראלי, כמו הצורף כסף אינו מחויב אליו מצד שהוא צורף כסף שידע איך יתהוה הכסף וכו', והידיעה בזה לא תורה בקיאותו במלאכת הצריפה, אבל ראוי לו מצד שהוא צורף הוא שיקח זה המחצב הידוע ויעשה עליו צורה במלאכתו הצורה היותר שלימה באופן היותר שלם ולא זולת, כן איש הישראלי באמתה לבד ישג שלימותו (בהתחכמו במשפטי התורה מבלי חקירה) דוה הוא מצד שהוא ישראלי, אמנם כשידע האמתה במזפת הוא מצד נאו מורה על היותו איש משכיל וחכם מצדן שנקרא אדם ולא מצד שהוא ישראלי וכו'. והענין דע שהחכמות הם ב' מינים אחד חכמה פנימית ואחד חכמה החיצונית (דע כי אין לך חכמה הפנימיות רק חכמת התורה במשפטיה ומצותיה כאשר תתבונן במה שכתבתי מקודם שהתורה היא התפשטות רצונו בכל העולמות, ע"כ היא פנימית החיות שבכל העולמות, כמו הנשמה המחיה את הגוף והיא פנימית בגוף כן התורה הוא רצונו ית' פנימיות הנשמה והחיות שבכל העולמות, ע"כ חכמת התורה נקרא חכמה הפנימית משא"כ שאר החכמות כולם נקראו חיצוניות) והנה מן הראוי שבני ישראל לא יתחכמו אלא מן החכמה הפנימית הקדושה, מפני שהם קרובים אל הקדושה וכו', (הג"ה) שגם נשמתם הם חלק אלהי כביכול משא"כ האומות כנודע) ואילו הו' כשרים וראויים

העמים, שהם מצד החיצוניות ולהם יאתה חכמת החיצונית, משא"כ אתם ישראלים חלקכם בחיים חכמה הפנימית, וזשה"כ בנתינת טעם כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו וגו', ע"כ אין לך שום עם ולשון שיהיו דבקים בפנימיות כמוכם, כי אין אלהים קרובים אליו כמוכם, ואתם אין לכם חלק ונחלה בחיצוניות, ע"כ בפגמיכם ח"ו תעזבו את חכמתכם ולכלל החיצונית לא תבואו, והבן מאוד ומאוד. ותבין לפי"ז אומרו בכאן לא תוסיפו ולא תגרעו, כי ע"י החקירה לטעם יבא לתוספות ולמגרעת (וכמש"ל עיי"ש), כי יתבונן בשכלו טעם המצוה לפי"ז וכאשר ישפוט שכלו לפי המקום והזמן יבא לחשוב מחשבות חרץ שבעת הזאת ובמקום ההוא לא שייך הטעם אשר שפט ריבא לתוספת ולמגרעת, משא"כ אם ילמוד המצוה בגזירת המלך לא יוסיף ולא יגרע והבן מאד.

ואודיעך עוד כפליים לתושיה רמזי התורה אשר אמר משה אדוננו [ויברר א [יא] ה' אלהי אבותיכם יוסיף עליכם ככם וגו' (י"ז). נכתב בכאן אבותכ"ם מלא וא"ו וחסר יו"ד (ובכ"מ הוא בהיפך), ונ"ל רמז, דהנה האבות עבדו את הבורא ית' בתכלית האהבה, ומדרך העבד הנאמן האוהב את אדונו ועבודתו מקיים את ציווי אדונו ועבודתו כל אשר יצונו מבלי התבונן בטעם הציווי ועושה מאמרו כל אשר יצונו בדיבור ובמעשה אפילו לא יבין בחכמתו ומחשבתו טעם הציווי ימסור חכמתו ומחשבתו לאדונו שבדאי הוא יודע הטוב והמוכרח, והנה מצינו באברהם הש"י אמר לו [בראשית כא יב] כי ביצחק יקרא לך זרע. ואח"כ צוהו

העמים דקשה וכי בעבור זה יעשו שיהיה להם לחכמה לעיני העמים זה לא יתכן בעבודה האמיתית, ד' אומרו כי מי גוי גדול אשר לו אלהים וגו' אין לו קישור בנתינת טעם עם הקודם. ולפי הרברים הנ"ל יצדק שפיר כמין חומר, דהנה גם אותן החפצים בחקירות, וראי מודים לזה שהחקירה לא תתכן לכל פרטיות איש ואיש, כי וראי מן הצורך לקבלה לקלי הדעת אשר שכלם קטן להשיג החקירות, ותעמוד להם הקבלה במקום העיון בחקירות (וגם לבעל שכל רחב מן הצורך לקבלה קודם שיגיע זמנו לעיון) רק העיון בחקירה הוכרח לדעתם למי ששכלו רחב (עיי"ן כ"ז בחובת הלכות בהקדמה), ולזה התחיל בלשון יחיד גם בכאן, ועתה ישראל שכעת כבר עלית למדרגת ישראל וכנ"ל, שמע בלשון יחיד כי דבר לנגד היחיד אשר שכלו רחב מיתר ההמון וראוי לחקירה, אמר גם אתה היחיד המשכיל הראוי לחקירה שמע אל החוקים מבלי חקירה, אשר אנכי מלמד אתכם (מבלי חקירה) לכלכם ביחד גם למי ששכלו קצר, אשר תודה בעל כרחך שתספיק להם הקבלה, כמון כמוהם לכולכם אני אומר שמע אל החוקים שתספיק להם הקבלה מבלי עיון מצד שהם ישראלים וכנ"ל.

ובן בפסוקים שלאחריהם ראה אתה היחיד המשכיל מיתר ההמון, למדתי אתכם לכולכם ביחד חוקים ומשפטים רק כאשר צוני ה' אלהי מבלי עיון בחקירה רק לקיים גזירת המלך, ולא תחקור על הסיבה רק עיון יהיה בנושא המצות לקיימם וליוודעם כהוגן בלי תוספת ומגרעת. ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני

טעמים לכל המצות ומצוה לאדם להתבונן בטעמים ע"פ דרכי תורת האמת, עכ"ו לא זאת תהיה מגמתו העיקרית לקוות שיבא לתכלית הטעם כי המצות הם אלקיות וא"א לבא לתכלית טעמיהם, ואמר לפני בני ישראל, כי החקירות הם מצד שנקרא האדם אר"ם נוסף על הבהמה ביתרון, אבל נוסף עליהם שם ישראל מיוחדים לעבודתו ית"ש מבלי התבוננות כאשר כתבנו בשם חסד (לאברהם) (מ).

ועפ"ז תבין שאמר כאן אבותכ"ם חסר יר"ד ומלא וא"ו, דהנה וא"ו מרמזת על המעשה כי וא"ו מרמזת למדות כנודע שמהם הדיבור והמעשה כביכול, והיר"ד מרמזת למחשבה וחכמה כנודע (מ). והנה כבר כתבתי שזאת היתה גודל אהבת האבות להש"י שעיקר עשייתם ודיבורם לקיים כאשר הוא רצון הש"י אפילו אם לא היו מבינים בחכמתם תכלית המצות כענין עקידת יצחק, ור"ש ה' אלקי אבותכם חסר יר"ד החכמה ומלא וא"ו הדיבור והמעשה, יוסף עליכם ככם שיתוסף עליכם גם כן אלקותו בדיבורי התורה ומצותיה מבלי התבונן בחכמה וחקירות, וזה תכלית שם ישראל ותומת ישרים תנחם.

עד כה הגיעו דברינו להביא ככאן להטעים קושט דברי אמת ינשקם החפץ באמת אשר אליו אשא דברתי. ואתה הנלכב קורא נעים הפוך בהם והפוך בהם ותמצא טוב טעם ולא תתפתה מהבלים הבלי שוא ומדוחים וד' יהיה בכסלך להיות בר' מבטחך ותבלה ימיך בעיון משפטי התורה ומצותיה הגשמיות כי זה כל האדם והוא חיך ואורך ימיך בעולם הזה ובעוה"ב. ואי"ה ידובר בזה עוד בחזקת היד. ועתה

להעלותו עולה, וא"כ איך יתקיים המאמר כי ביצחק יקרא לך זרע, אבל אברהם אבינו מגודל אהבתו להש"י לא שאל ולא התחכם בשכלו האך אפשר שיתקיימו ב' המאמרים האלה, רק היה עושה כאשר צוהו הבורא ית' מבלי התחכם, ומסר מחשבתו לבוראו ית' שהוא יודע איך יתקיים הענין, וכי המצוה הזאת היא לטובתו. ביצחק אמר לו השי"ת (בראשית כו ג) כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האלה, והפולשתיים גרשוהו וסתמו בארזותיו ולא הרהר ולא שאל להבורא ית' הרי הבטחתני את כל הארצות. וביעקב ידוע גודל צערו אחר כל הבטחות שהבטיחו הש"י. הרי זה מעלת האבות שעשו כאשר ציום הש"י בדיבור ובמעשה מבלי התבוננות במחשבה להתבונן הטעם והקיום למאמרו ית', רק בטחו בו שהוא האומר והעושה המרכר ומקיים והוא היודע הטוב והמוכרח.

והנה זאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל כשלחן הערוך הנה לא נכתב טעם למצות, לכל יתחכם האדם בטעם כענין שאירע למלך החכם, רק זה תכלית האדם לעשות כאשר צוהו הש"י ולמסור מחשבתו וחכמתו אליו אפילו אינו מבין, ואפילו משפטי התורה השכליות א"צ למנוע מהם מטעם הנימוס רק מטעם התורה היינו שכן צוהו הבורא, כי התורה היא שכל אלהי, והנפש הקרושה לא יגיע לה תועלת מחקירת החכמה הפלוסופיות רק מהתבוננות התורה ומצותיה.

וז"ש [דברים ד מד] וזאת התורה אשר שם משה, כשלחן הערוך, לעשות ולקיים מבלי חקירה פלוסופיות להתבונן למה נצטוינו במצוה הזאת, (הגם שיש כודאי

הש"י תכלית הקרבה, והנם רחוקים ממנו ורחוק מאד מאדם. וזה יתבאר מהשכל, ומדברי חכמים ז"ל בעלי משנה והתלמוד, ומן התורה.

אמנם מן השכל כי כל מה שתגדל מעלת האדם בין במעלת החכמה או העושר או הגבורה יתחייב יותר בעשיית התורה והמצוות בלב שלם, ואין עניינו אצל הבורא כענין חופט עצים אשר עלה למדרגת רואי פני המלך אשר לא יצטרך יותר אל מלאכתו הראשונה למצוא חן בעיני המלך, אבל אדרבה כי אחרי עלותינו אל המעלה עצומה מעלת החכמה או נהיה משועבדים בתכלית השעבוד לקבל עלינו עול התורה ועול מלכות, כמאמר ארון הנביאים עליו השלום (ג) הודעני נא את דרכך ואדעך למען אמצא

חן בעיניך [שמה ל' ג], וכבר הקדמתי כי מציאת החן היה היות צדיק תמים הולך בדרכי הש"י, וכן פי' לישראל שמע ישראל וכו' ואהבת וכו', ומה היא האהבה ושננתם לכניך (ג*) ודברת בם, וקשרתם לאות, וכתבתם, כבר ביאר תכלית הביאור בזאת הפרשה כי ואהבת את השם יתברך היא למידת התורה והדיבור בה תמיד ועשיית המצוות תמיד כגון תפילין ומזוזה, (ג***) היפך מחשבות אלה האנשים [הסוברים שהמצוות הם הארה והכנה להשיג הסודות המשכלות] (ג) והשגת הסודות והם הם התכלית, ואינו כן, אלא ידיעת סודות התורה הכנה והקדמה לידא את ה' (ד) ולאהבה אותו אהבה תמידית דביקה בלתי מתפרדת. וכן ציוה יידי ה' דוד עליו השלום לבנו בצוואתו [דהיא כה ט] ואתה

מעין גנים

החכמה רק להפקת רצונו בין והתכונן: (ג*) ודברת בם. כשכת"ך: (ג***) היפך מחשבות אלה האנשים. (חסר וכצ"ל הסוברים שהמצוות הם הארה והכנה להשיג הסודות המשכלות): (ג) והשגת הסודות. לפי דעתם חקירותם יקראו סודות: (ד) ולאהבה אותו אהבה תמידית. הרב ז"ל ייעד לנו לכאר מן השכל כי כל מה שתגדל מעלת האדם יתחייב יותר בעשיית התורה וקיצר במקום שהיה לו להאריך כי סמך על יתר חיבוריו שהאריך בזה. והנה ברור השפל הזה אשר נתעוותו אנשי חיל והפוקרים ניחא להם בהפקירא, וזה דרכם להלעיג על דברי חכמים ולבוז לשכל לימודיהם, ע"כ תתכונן ידידי את אשר הארכנו לעיל.

נחזור לדברי הרב: (ג) הודיעני נא את דרכך. חסר יו"ד, כבר כתבנו יו"ד מורה על החכמה כידוע למשכילים, והשכל מחייב זה כי היו"ד היא נקודה שממנה נצטייר כל האותיות, כן מכת השכל הפשוט מצטיירים כל המשכלות כ).

והנה משה ביקש לידע דרכיו, היינו י"ג מדות של רחמים, והנה מלואי הוי"ה הם י"ג כנודע במילואים שונים, (דרוש נא כיום בספר ויקהל משה וכמאמר המילואים להרמ"ע) והמה מכוונים לי"ג מדות של רחמים וכן המה בגימ' תשכ"ד, מנין דרכיך בא"ב דאי"ק בכ"ר בא). והנה ביקש לידע דרכיו ית"ש ומדותיו כדי לקיים והלכת בדרכיו מה הוא רחום וכו' מבלי התחכמות

אל הש"י וכמ"ש הכתוב [קהלת יב] ישוב האדם אל העפר והרוח תשוב אל האלהים, ודבר זה אינו כי אם בטהרה מפחיתות החומר ומצרף ומזכך נפשו, וזה ע"י המעשים שסדר הש"י אל האדם בסדר השכלי והם זיכך נפש ומקרבים אותו אל הש"י עד שהאדם דבוק בו ית', (הג"ה כמו שכתבתי לעיל כי המצות הם הרצון אלקי והוא ורצונו חר וכשעושה המצוה הוא הפקת רצונו והוא רכוק ברצון וא"כ הוא משיב נפשו למקורה והוא תכלית התענוג נצחיי בהשאת הנפש ברצון המהוה כל ומקיימם ברצונו בין והתבונן עכ"ה), וכל דברים הטובים כמו הצדקה ולעשות משפט, דבר זה אין צריך לפרש כי על ידם הוא זוכה להצלחה אחרונה, וזה כי דברים ההם יש לו התדמות והתייחסות אל הש"י במה שאלו הדברים הם דרכי השם ית' שהוא עושה חסד ומשפט וצדקה בארץ, והתייחסות הזו היא הדבוק בו ית' כמ"ש בפ"ק דסוטה (י"ד:) אחרי ד' אלקיכם תלכו, וכי אפשר להדבק בשכינה אלא הדבק במדותיו, הרי כי התדמות אליו מה שאפשר נקרא הליכה אחריו והליכה הוא הדיבור, כי ראוי התדמות בלי ספק להביא החיבור כאשר תמצא דברים הדומים יש להם חיבור יחד, והדברים אשר הם הפכים זה לזה אי אפשר שימצאו יחד ודבר זה אין צריך ראיה, וכמו כן הגזל וגניבה וניאוף ורציחה אין ספק שמביא העונש הצחיי מצד הזה שכל אלו מתועבים ורחוקים בעיני הש"י כי הוא ית' עצם יושר, ובכל אלו שהם גזל וגניבה ורציחה וניאוף עולה אש בעיני הש"י, ואין ספק שמעשים אלו מביאים הרחקה מן הש"י, (הג"ה אל תטעה כאלו הדברים שחלילה אין תקומה למפלתם, ודדאי כאשר יקבלו עונשם הראוי יזכו לחזות בנועם ד' כי הש"י חושב מחשבות

ואביא לך ככאן מעט מדברי הרב הגדול נשיא ישראל בעל הגור אריה ואתה תתבונן ותצרף הדברים עם רבוינו ותמצא טוב טעם מן השכל, וז"ל הרב הנ"ל בספר תפארתו פ"ט, נבאר עוד השאלה הראשונה, איך יקנה האדם הצלחה ע"י מעשה התורה, אשר הלכו בדרך חכמי המחקר והם הפלוסופים יתנו שם ותפארת אל השכל וע"י המושכלות יקנה האדם הנצחיות ויעשו המעשים הישרים והטובים כמו תכונה וסולם אשר יגיע בהם אל המושכלות (וכשישיג המושכל שבדעתו, כבר אין לו מן הצורך במצוה ובמע"ט ויפטר א"ע מן המצות) ומזה הסולם נפלו, ואנחנו תלמידי משה רבינו ע"ה קמנו ותעודד ע"י תורת ה' ומצותיו, והניקר אשר הביאם לזה, שיהיה רחוק מהם שיהיה המעשה הגשמי הצלחת הנפש הרחוקי והגדל, והנה לא רחוק לאדם שאפשר לקנות ההצלחה הרחוקי ע"י המעשים הטובים כמו התפלה והבקשה, ולרחם על הבריות, וצדקה, ולעשות דין ומשפט, ולאהוב את עמיתו, ושלא לעבוד ע"ז, ושלא לברך השם, ושלא לגזול ולחמום ולשפוך דם ושלא ליקח שוחד ולגלות עריות וכיוצא בהם, שהמצות כולם תכונה לנפש לזכך אותה לטהרה מפחיתות החומר, וצריך להשיב הנפש בפועל ולעשות אותה רוחנית ע"י זיכך הנפש ולהדבק בו יתברך ע"י העבודה אליו, שזוהו תכלית ההצלחה כמ"ש [ש"א כה] והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך, והפך זה, האבדון, היא הכריתה ופירוד ממנו יתברך כמ"ש הכרת תכרת, ופירשו חכמים [שבועות יג] תכרת בעוה"ב, נמצא השכר הוא הדיבור בו יתברך, והעונש הוא הכריתה ופירוד ממנו, ודבר זה ברור בלי ספק לכל אדם בעל דעת כי נפש הזאת שואף מן הש"י צריך להשיבה

בני שלמה (ה) דע את אלהי אבך ועבדהו. התכלית, וכן הדין למאמיני החדוש (פי' לע בני) הנה עשה מהדיעה הכנה ומהעבודה כי כל הנבראים בראם לכבודו ולעבודתו,

מעין גנים

את האדם מן הטבע החמרות. עכ"ל הרב הגדול הנ"ל כ"ג).

התבונן נא בדברינו הנ"ל בהגהות ותבין דברי הרב שעיקר הצלחה אחרונה והמביא את הנפש לשורשה ולמקורה ולמחצבה הוא דוקא ע"י המצות הגשמיות, כי הגם שהם גשמיות, חיות הנה ברצון הבורא, ועל ידם דיכוק הנפש ברצון, ומן ההכרח הוא לאדם שיתרבה נפשו ברצון מקור אשר ממנה חוצבה להתהלך לפני אלהיים (באור החיים כ"ג): (ה) דע את אלקי אבך ועבדהו. ויש לנו בזה בכתובים ת"י בצוואת דוד, ואתה שלמה בני דע את אלקי אבך ועבדהו בלב שלם וגו'. כי כבר אמרנו כ"ד) שאנו אומרים אלקינו ואלקיי אבותינו פירשו הש"י שהוכחנו אלקותו עפ"י החכמה והשכל, ואלקי אבותינו היינו כח"י אלקותו שיש לנו בקבלה מאבותינו מבלי התבוננות השכל. וג"כ זכור תזכור כ"ה) שהתבוננות החקירה באלקות נקרא עץ הדעת טוב ורע, כי עכ"פ צריך להטות הדעת לטוב ולהפכו להתבונן בכל חלקי הסותר אכן לפי שעה לכו ורעתו נוטה לטוב ולהפכו, משא"כ האמונה שהיא מצד הקבלה הוא כלב שלם מבלי נטיית הדעת, וז"ש דוד ואתה שלמה בני הגם שאתה שלמה בני המפורסם בכל מיני חכמה ויש לאל ירך לחקור האמונה במופתים עכ"ו דע את אלקיי אבייך הידע לך בקבלה מאבך ולא תחקור בחקירה במופת ועבדהו בלב

לבלתי ידח ממנו נדח, אבל כוונתו באומר עונש נצחיי ר"ל עונש שאינו מקבל הפסד כהפסד הגשמי כי הוא עונש רוחני לא ישוער בגשם עכ"ה). וכן העריות שהוא זנות והוא ענין חומריי ואין לו גדר קדושה הוא רחוק מן הש"י אשר הוא קדוש בתכלית הקדושה, ולכן ראוי אליו הכריתה והפרידה מן הש"י.

והנה המצות האלו ועם שהם מעשים גשמיים באין ספק שהם קונים אליו ההצלחה אחרונה מצד דיבור בו יתברך כי הם צירוף הנפש כאשר יש לאדם התדמות לבורא, והחוסא בהם מביא אליו ענתש הכריתה והפירוד ממנו ית'. והנה אלו המעשים הטובים (הגשמיים) מייחדים נפש האדם האצולה מן השם יתברך להוציאה מן הטבע אשר משותף האדם עם שאר בעלי חיים כאשר יש לו על ידי מעשים אלו דביקות בו ית' ויתעלה. ולכן אין בהם תמיה כלל אין המעשים האלו מביאים אל האדם הצלחה עליונה וע"י מעשה הרע מביא עליו ענתש נצחי, וכן המצות שלא נדע טעמם באיזה צד הם הצלחת נפשו ויגנה בהם הצלחה עליונה, כבר אמרנו כי המצות האלו ראויים אל האדם מצד כי המצות כלם הם שכלית אלהיות שכך סדר הקב"ה לפי הראוי אל האדם, לא מה שחייב שכל אדם רק מה שסדר הש"י בחכמתו, לכן הדבוק במצוה דבוק בשכלי והוא השכל האלקי העליון ועי"ז יש לו דביקות בו ית"ש ומוציאין אותו מן הטבע המשתופת ובוה נפשו צרופה ואז דבוק בו ית"ש, וראויים מעשי האדם בפרט להוציא

ללכת מזהה אל מקום פלוני אלמוני, וקצתם מצאו חן בעיניו ונתן להם סוסים טובים עד מאד, וקצתם אין להם בלתי אם גייתם הלכו לאטם עד שהגיעו למחוז חפץ המלך, ובעלי סוסים נתגאו בסוסים וכלי זינם במיזל וכשמתה וביפוי הסוסים ולא עלו ולא באו להשתחות אל המלך ולעבודתו כאשר צוה עליהם. כן אלה האנשים אחרי שהם מתפארים שידעו את השם בחכמתם פורקים מעליהם עול תורה ועול מצות מתנכרים לאביהם שבשמים, מלעיגים (1) ומשחקים במקיימי התורה והמצות בלבותם, עליהם נאמר [משל ל יא] דוד אביו יקלל ואת אמו לא יברך. נער הייתי גם וקנתי ולא ראיתי כי אם אחד למאה מהם עוסק בתורה ובמצות, ואף היחיד פוסח על שתי הסעיפים פעם יאחז בספרי החכמה ויאמר בלבו זהו התכלית העליון אשר בעבורו נברא האדם, אעלה על במתי עב אדמה למלאכים אשר הם מכירים את רבונם ואין להם לא ציצית ולא תפילין לא סוכה (1) ולא לולב, פעם זוכר את דברי שלמה [קהלת יב ג] סוף דבר הכל נשמע וכי זה כל

ולהם שתי בחינות, בחינת מעלתם מצד עצמם ובחינת מעלתם מצד עבודת יוצרם, וראוי שתגדל ותתעצם הבחינה השנית מן הראשונה כמו שאבאר ב"ה. אבל אלה האנשים לא חרשו בעגלות אמונת החרוש, כי הם למדו יסודות חכמתם מהכופר בחדוש כהשגחה, וכאשר נבנסו בחדרי התורה לפי דעתם, ורגליהם מטופנים מדעות הפלוסופים, לא יכלו ליסוד לגמרי ופנפו היכל המלך ה' צבאות, ועליהם נאמר [משל ל יב] דוד שהוד בעיניו ומצואתו לא רוחץ.

אמנם מדברי רבותינו ז"ל ע"ה אמרו [ברכה ז.]. תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים, ודנו את עמי הארץ שונגים בודונותיהם ואת תלמידי חכמים מזידים בשגנותיהם, אמרו והגד לעמי פשעם [ישעיה נח א] אלו ת"ח ששגנות שלהם כזדונות במעם אמרו ששגנת תלמוד עולה ודון, ולבית יעקב חטאתם אלו עמי הארץ שזדונות שלהם כשגנות [ילק"ש ישעיה פ"ח רמז תצ]. ואני מדמה אלה האנשים לעבדים שצוה להם המלך

מעין גנים

ושכל אין מן הצורך לו לעשייה כמו המלאכים שאינם עושים שום עשייה בגשם ועיקר תכלית ההשגה במרושכל. ואני אומר הלואי ילמרו דעת מהמלאכים ואז לא יצטרכו לחקירה האנושיות לחקור באם יש אלקי נמצא, מעולם לא שמענו שיחקור מלאך על זה, רק מאמץ אמונת אומן בלא ספק, מה גם ששום מלאך אינו רואה כבודו ושואלים זה לזה איה מקום כבודו, עכ"ז אין להם שום ספק.

שלם, כי החקירה כמופת לא נקרא עבודה כלב שלם כי תטה הדעת כרגע לטוב ולהפכו. הבן הענין מאד: (1) ומשחקים במקיימי. ר"ל הגם אותם שאין משחקים בפרהסיא אבל בלבותם משחקים שזה שטות מהם כי אין זה תכלית: (1) ולא לז"ב. מה שאומרים שידמו בזה למלאכים הכוונה שסוברים שמעשה המצות הגשמיים לא יועילו לתכלית רק להשיג המושכלות על ידם, ומי שמתבונן המושכל

מחכמתו למה הוא רומה וכו' [לאילן שענפיו מרובין ושרשיו מעטין והרוח באה ועוקדתו והיפסחו על פניו וכו' אבל כל שמעשיו מרובין מחכמתו למה הוא רומה לאילן שענפיו מעטין ושרשיו מרובין שאפילו כל הרוחות שבעולם באות ונשכחו בו אין מידין אותו ממקומו שנאמר (ירמיה י"ז) והיה כעץ שחול על מים ועל יובל ישלח שרשיו וכו',] הן רואה בעיניך מה שכתבתי למעלה כי ראוי שתגדל הבחינה השניה שהיא בחינת עבודת יוצרנו על הבחינה הראשונה שהיא

האדם כי ההשכלה כזה נתנה למלאכים אבל בני אדם יתחייבו בתורה ובמצות.

אליכם אישים אקרא, מגלות ספרד אני אשר גורשנו בעונותינו הרבים והעצומים, ורוב המתפארים בחכמה ובמעשים טובים כלם המירו את כבודם ביום מר, והגשים ועמי הארץ (ת) מסרו גופם וממונם על קדושת בוראם. ולפוש אתה המעיין את עין שכלך במשנה [אבא ג יז] כל שמעשיו מרובים

מעין גנים

וחקר עד שאמר שאי אפשר שתהיה הבירה בלי מנהיג עד שהציץ עליו בעל הבירה ואמר אני הוא בעל הבירה, והנה מגודל תשוקתו לעבודתו אמר הש"י [בראשית יח יט] כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ד' וגו' כו'.

זכר ידעת הדבר המושג מצד השכל נקרא חכמה ולא אמונה, והאמונה היא למעלה מן השכל והחכמה היא בחינת כת"ר שהוא למעלה מן החכמה, וז"ש כת"ר יתנו לך ד' אלקינו מלאכים המוני מעלה עם עמך ישראל וכו', כמו שהמלאכים עוברים להבורא ית"ש בבחינת כת"ר למעלה מחקירת החכמה, כמו כן עמך ישראל אין מן הצורך להם לחקירה, כי נטוע בלכם אמונת אומן בטבע מאבותינו הקדושים נתנה למורשה, וכבר ידעת כי חכמה הוא בחי' יו"ד, ואמונה בחי' כת"ר הוא קוצו של יו"ד, ומזה תתבונן ותשכיל ותדע מה שצפה בלעם וירא משם קצ"ה העם [במדבר כב מא] הוא בחי' הקוצ"ו היינו אמונה שלהם ואז לא יכול להם, הכן הדברים: (ת) מסרו גופם וממונם. אני הקטן בדעת אמרתי טעם לדבר, והנה אחד היה אברהם ראש ייחוסינו נולד בין דוד הפלגה עובדי ע"ז ולא היה לו אז אב ולא רב ללמדו מציאות הבורא יתעלה וגדולתו, והנה היה בהכרח שיעמוד על מציאת הבורא בחקירה והבין

הנה יש להתבונן דלפי משפט הלשון היה מהראוי לשיאמר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו שישמרו דרך ד', ומדקאמר ושמרו משמע דבר נוסף בפני עצמו על האמור, אך הוא שהש"י הבטיחו אשר הוא יצו"ה (ר"ל יחבר) את בניו אחריו ושמרו בודאי דרך ד', שכל מי שהוא מיוחס לזרעו של אברהם הדבר הזה כבר ירשה לו בטבע מאברהם אבינו אמונת אומן להאמין אמונה שלימה מבלי חקירה ומופת, א"כ העבודה שהוא לנו מצד האמונה ירשה מאבותינו עד אברהם אבינו שהציץ עליו בעל הבירה הוא מצד א"ס, ואין לאמונה זו סוף ע"י שום מכריח, משא"כ האמונה הבאה מצד השכל האנושי באה מצד בעל גבול וסוף שלהאמונה זו גבול וסוף ע"י איזה מכריח וכיוצא, הכן הדברים וקשרתם על לוח לבך

מעלתינו, וכאשר יהיה כן או יתקיים החכם בחכמתו ותגדל תפארתו, שקול הוא כנגד עשרה אלפים מישראל כי נמצאו לו מדרגות רבות מן החכמה ולפיהם עבד את בוראו, נשתמש מן הסוס המפואר והכלי ויין היקרים ועצומים להלחם מלחמת אדוניו מלך מלכי המלכים הקב"ה ועל כן ברכו בתכלית הברכות ודימהו לעץ שתול על מים וגו', ואם ח"ו היה להפך כי נתעצמה בחינת עצמו על בחינת בוראו כי חכמתו מרובה ממעשיו, חכמתו תהפך לו לאויב היא תלחם בו כי לא מלא חוק היצורים אשר נבראו לכבודו ית', הלא תראה שדימהו לאילן שענפיו מרובים ושרשיו מעטין אשר סבת מפלתו רבוי ענפיו, ואילו יתמעטו ענפיו או טוב לו והיה קיים, כן עמי הארץ המכירים את בוראם על דרך הקבלה לבד ולהם שרשי מעשיהם הטובים, נתקיימו לפני השי"ת ועמדו במסיונם כי כבר מלאו חוקם כפי חכמתם המעושה כי נתעצמה בחינת בוראם על בחינת חכמתם, אמנם אלה החכמים בעיניהם אשר רבו ענפי חכמתם ולהם שרשים מעטים, כאשר בא רוח סערה רוח הגלות והגידוש הפך אותם על פניהם ועקדם מאמונתם ומתורחם וקללו וכו' ופנו למעלה ואמרו מה שדי כי נעבדנו. וכבר פירשתי זאת המשנה במקומות רבים כי רבו מאד שרשיה וענפיה במשל הנכבד הזה (ט) ודי במה שכתבתי בזה החיבור.

מעין גנים

ותעמיק בדבר ותשכיל ותרע: (י) נתנה ראש. ר"ל ולהם נתכפר ומשה רבינו ע"ה נענש ע"ז:

אמנם מדברי תורה הוא מבואר מאד כמו שכתב החכם [פי' חכם א' שהיה ממן הרמב"ם וכתב עד הך החקירה] עברו ושוכו משער לשער בכל כתבי הקודש ותמצאו כי לא נתהללו השלימים על חכמתם כי אם על עשותם רצון יוצרם ביושר לבותם. ופקח עיניך בני וראה החוט השערה של משה רבינו ע"ה במי מריבה אשר לדקותו וקטנותו נלאו עיני המפרשים לדאותו ועדיין הם מבחוץ ולא מצאוהו, כעבות העגלה פשע דור המדבר בענין המרגלים אשר פקפקו בכל הנסים ואמרו (י) נתנה ראש ונשובה מצרימה, ומי גרם זה הלא רוב חכמתו בעבודת בוראו כי התקרב אליו יותר מכל נברא על כן נתחייב בעבודתו יותר מכלם. ומי הכה את המלך שלמה ע"ה אשר כתב עליו הפסוק [מ"א י"ז] או יבנה שלמה, בעבור שלא מיחה בנשותיו הבונות במה וחשבה כאלו הוא עצמו בנאה [שבת ט:], עד שהיה זה קצת השחתת מלכותו וסבת השחתת ישראל ואבדן מלכותו בנוי לחלפיות, הלא ענפי חכמתו אשר רבו למעלה ראש מכל החכמים אשר היו לפניו, ולא עמדו שרש מעשיו הטובים והבנין העצום בנין בית המקדש וחיבור ספריו משלי קהלת ושיר השירים כנגד ריבוי ענפי חכמתו אשר כבדו מאוד משרשיו, ולא היה כדוד אביו ע"ה שהיו שרשיו מרובים מחכמתו, האמנם כי להיות המעשה ההוא ר"ל בנין הבמה בנין זולתו ולא

ותראה נפלאות: (ט) ודי מה שכתבתי. הנך רואה דברי הרב בזה דברים ברורים למבין אבל תתבונן גם כדברינו בהג"ה הנ"ל

בין עצמו, נפל ולא הוסל [פי' נעש רק גפילה ולא טדה לגמרי הוין] כי השם סומך דו, אמרו חכמים זכרם לברכה [תנחומא מצדע פשה א] בקשו חכמים למנות שלמה עם אחאב וירבעם (יב) יצאה בת קול ואמרה אל תגעו במשיחי, וכבר בארתי זה הענין בהרבה מקומות ולא באתי עתה לדרוש כי אם להביא ראיות ברורות לעיני מי שהוא מוכה בסגורי המינות, כי אפיקורוס ישראל כל שכן דפקד טפי [סנהדרין לה:], מי גירש את רואג ואחיתופל

משני עולמות [סנהדרין ז:], עם היות רואג מגדולי הסנהדרין ואחיתופל שהיה דברו לדובי חכמתו כאשר ישאל איש בדברי האלוקים, הלא רבוי ענפי חכמתם אשר גדלו וגברו על שרשי מעשיהם המוכים. ומי יכחש ויתפקד כנגד מה שהזכרתי בפרק הזה כי אם בנים כחשים בנים סורדים בנים לא אמתם כם המלאים גאה וגאון תועבת השם, עליהם נאמר [משלי ל ג] דוד מה רמו עיניו ועפעפיו ינשאו.

מעין גנים

(יב) יצאה בת קול. הנה המאמר הזה בדברי רז"ל צריך ביאור בעומק הדבר. דצריך להתבונן מי ביקש זאת מידם למנותו ולמה לא השגיחו על דמות דיוקנו של אביו (יג) אבל אכ"מ לכאר הענין, אבל עכ"פ זאת אערוך שתתבונן בה כמה גדלה מעלת התורה ולומדיה עד שהנהגה עליונה מתנהגת כפי גזירתם ע"פ התורה, דהנה נראה מהכת קול ומהשתטחות דיוקן אביו דאלו ח"ו גזרו אומר להלכה למנותו היה מן ההכרח כביכול בגבהי מרומים לקיים דבריהם, ע"כ השתדלו מן השמים לבטלם מדבריהם. וכן תמצא בגמרא [חגיגה טו:] דאשכחיה ר' פלוני לאליהו ושאלו מה עבד קוב"ה, וא"ל דאמר תורה מפומייהו דכולהו רבנן ומפומיה דר' מאיר לא אמר על דלמד תורה מאחר, ואמר ליה הא ר"מ רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק, א"ל אליהו השתא קאמר קוב"ה מאיר בני כך הוא אומר וכו'. ואם עיני שכל לך תקומם מרעיד וכי לא ידע קוב"ה ח"ו מעיקרא שר"מ רמון מצא תוכו אכל וכו' עד שאמר כן ההוא תנא, אך הוא יקודם דאפסיקא הלכתא כך בחכמים

דלמטה אזי יענש ר"מ דלא אתמר הלכתא משמיה, וכאשר נפסק בב"ד שלמטה דלא יענש ר"מ כי תוכו אכל וכו' נפטר ר"מ מאותו העונש, כי כל הנהגה של עולם העליון היא ע"י התורה ולומדיה כח).

ומן התימה אחי במעשה שדברנו מקודם שבקשו אנשי כנה"ג למנות את שלמה עד שבא דיוקנו של אביו ונשתטחה לפניהם ולא השגיחו ובאה אש ולחכה ספסליהם ולא השגיחו יצתה ב"ק ואמרה להם חזית איש מהיר וכו' ולא השגיחו עד שיצאת ב"ק ואמרה המעמך ישלמנה וכו', הנה תתבונן אם היה הרבר הכרח להם ע"פ חכמתם ותורתם למנותו, ע"כ לא השגיחו בשום דבר ולא בבת קול כי קיימ"ל אין משגיחין בב"ק כי לא בשמים היא, א"כ למה השגיחו בבת קול שני, אך הוא שאמרה להם הב"ק ראייה מן התורה דכתיב המעמך ישלמנה וכו' אז השגיחו כי כתורה יעשה, אכ"מ להתפשט באורך וברוחב בענין הזה רק אגב אורחא יצאתי בכאן להשכילך בינה עד היכן מגיע מעלת התורה ולומדיה. מזה תוכל לשפוט

אביתר לאלהיו ואמר ליה מאי קא עביד קוב"ה, א"ל קעסיק בפלגש בגבעה ומאי קאמר אביתר בני כך הוא אומר יונתן בני כך הוא אומר וכו' עיי"ש. הנה תראה שהוכיח אביי דר' אביתר גברא רבא על שכוון הרבר לאמיתו הגם שהוא רבר קל, ולמה לא הוכיח בפשוט דהוא בר סמכא מדהוי ליה מדריגת גילוי אליהו, מזה תתבונן דמכל זה אין ראוי להיות בר סמכא בשכליות התורה, כי היא עלתה על כולנה היא המשיבת נפש לשורשה ולמקורה ולמחצבה, היא המוציאה את האדם מן החומריות לשומו עליון יותר ממלאכי השרת כט). ואם בעל נפש טובה אתה תעשה דברינו אלה עטרות לראשיך ע"כ הג"ה ועתה נחזור לדברי אור החיים:

נצחיות הצלחת הנפש ע"י עסק התורה דייקא כיון דגם בעוה"ז עוסקי התורה שופטים שכרי הנפשות ועונשם בעוה"ב והש"י שומע בקולם.

והנה זה ימים כבירים למדתי דעת מדברי רבותינו שעסק התורה לכיון הלכה לאמיתה אפילו בדבר קל הוא גדול ונכבד מכל המדריגות היינו מהשגת רה"ק וגילוי אליהו. והנה אמרו רז"ל בגיטין [ו:] דאמרו לשם הלכה כר' אביתר, אמר ר' יוסף מאן לימא לן דר' אביתר בר סמכא והא א"ל אביי וכו' דא הוא ר' אביתר דאסכים מריה על ידיה (ופרש"י לגלות לו סוד לכיון הדברים על אמיתתם) דכתיב ותזנה עליו פלגשו ר' אביתר אמר זכוב מצא לה ר' יונתן אמר נימא מצא לה, ואשכחיה ר'

הגהות הצבי והצדק

שמח לבי בקרבי על דבריו וטובא איכא למשמע מהרבר הזה לכל בעל נפש, דהעבר הנאמן אין לו לבקש טענה לעצמו לפטור את עצמו ממצותיו ית', הגם שירמה בדעתו וימצא איזה טעם למצוה ולפי הטעם שמצא ימצא עת שאינו נוהג הטעם הזה ועל ידי זה יבוא להפר חוקי התורה אשר מזה נתפקרו הפלסופים שברו טעמים מלבם למצות הש"י וכאשר מצאו עת שאינו נוהג הטעם אשר ברו מלבם בשכלם המזוהם, התיירו להפר חוקי התורה עד שיצאו מכלל כל חוקי התורה, וכאשר אירע לאפלטון ראש הפלסופים שנתן טעם לאיסור אשת איש שיבאו בני אדם לחללים רבים בהתערב הכחות והטבעיות של בעלי אומנות זו בבעלי אומנות אחרות וגם יבאו לקטטות ומריבות, עד שהתיר לכל בעלי אומנות אחת שיהיו להם נשותיהן

(הם משה מיני ערב רב כמבואר בזה"ק ח"א כ"ה ע"א וסימנך נג"ע ר"ע

יא) בענין זה כתב באגרא דכל"ה פ' נח וז"ל, הנה ראיתי בדברי קדשו של הרכ הק' בעל אור החיים וצוק"ל שהרגיש בזאת הקושיא למה לן לידע מה עשה ר' תחבולה להשקיט המים, וכתב הוא ז"ל להיות המים נצטוו בציווי מאת הש"י לנהוג בהתגברות, הנה עשו מצות הש"י הגם שכבר נמחה כל היקום נהגו בהתגברות לקיים ציווי הש"י כי אין להם לבקש רדשות לדרוש מדעתם דבר נגד ציווי הש"י, היינו שידרשו מדעתם כיון שכבר נמחה כל היצור שוב אין מן הצורך למצות התגברות, רק עשו שליחותם הגם שלא ירעו עוד מה טעם לזה, עד שהש"י שלח רוחו אליהם שכבר כלתה מצותן אזי נחו שקטו, עד כאן דבריו הטהורים. והנה

פרק שלישי

להודיע השיבוש הגדול אשר נשתבשו אלה האנשים בחושבם כי דרך ה' היא חכמת הפבוע.

בחקירתו יותר ממשוה רבינו ע"ה בתורתו, כי לולי ספרי תבונתו ומחקר שכלו נשאר במחשך שכלינו ולא יצא לאור ממחיצתו, וכמעט ידמה זה למסרת הנצרים באמרם כי כל הצדיקים היו יורדים ואובדים עד בא משיחם וכפר עליהם במיתתו עכ"ל, ואם חכמת הפילוסופים היו שלימותו ותפארתו מדוע היו מבלים חכמי המשנה והתלמוד ימיהם בידיעת שרשי המצות ודקדוקיהם, ואמרו דרך צחות [מנחת צב:] כי הותר לאדם ללמוד חכמת חיצונית בשעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה שנאמר והגית בו יומם ולילה. ומדוע רמה אותנו התנא באמרו [אבות פ"ה טא] בן ה' למקרא וכו' הפך בה רכולא בה וכו' ומדוע מנעונו מדרכי השלמות, א"כ סביריהם נפלה עפרת ראשינו והושלכה לארץ תפארת ישראל ונתנה לאדום, אמרו ז"ל [איסה רבתי פ"ב יג] אם יאמר לך אדם אין חכמה באדום אל תאמן (ג) שנא' והאבדתי חכמים מאדום יש תורה באדום אל תאמן שנא' מלכיה ושריה בגוים אין תורה, וידוע כי כל חכמי ישראל המתחכמים בזמן הזה כאלו החכמות אינם מנעימם לקסולי חכמי אדום.

כשהגיעו אלה האנשים להשיג החכמות החיצוניות חשבו כי ידעו נקודת האמת בעצמה, והם לא ידעו את מקומה, והבינו מאמר משה רבינו ע"ה [שמות לו יג] הודיעני נא את דרכך, חכמת הפבוע אשר היא הכנה לחכמה האלהית. וכן פירשו מאמר דה ע"ה [תהלים סה ד] דרכך ה' הודיעני, כי היא השאלה בעצמה ובלשונה, ואמרו (ה) כי מאלה השני חכמות יודע הש"י והוה התכלית העליון המבוקש מאת כל נוצר [פי' לדעת המתברר וז' היא סנה רבינו הרמב"ם במ"ג היא רש פ"ד ולא היא במ"ש המפרשים]. אוי לאזנים שקב שומעות אוי לו לפה קדוש שלמד תורה קדושה אשר אמר הדבר הזה, וכי משה רבינו ע"ה שנצח את פרעה ואת חכמיו ועשה עשרה נסים במצרים וקרע את הים לשנים עשר קרעים ודבר הש"י עמו פנים אל פנים כאשר דבר איש אל רעהו היה שואל מאת הש"י בתחנון ובתפלה שיוודיענו חכמת הפבוע אשר היו חכמי יון בקאים בה מקמנם ועד גרולם.

וכבר השיב עליהם חכם אחד זה לשונו, א"כ לפי רבריהם הועילנו אריסמו

מעין גנים

היינו לעתיד ב"ב, עכ"פ מוכח מזה שיש כעת ביניהם חכמים מחוכמים בחכמות החיצוניות (ז):

פרק שלישי

(ה) כי מאלה היינו חכמת אלקית וחכמת הטבע: (ג) שנאמר והאבדתי חכמים.

עוד אומר בזה הפרק (ג) והפרש [פי' יחזק] אשר בין חכמי ישראל לחכמי האומות באלה הדיעות, וכל המקרא והמשנה והתלמוד לפי דבריהם מונעים ומעכבים מלהשיג המעלה הזאת. איני יודע אם נפל טעות בספריהם בפסוק מגיד דבריו ליעקב וכי לא עשה כן לכל גוי, והם קורים מעלים דבריו מיעקב, כי בני אדם אשר אין להם עסק משנה ותלמוד חכמו באלה החכמות ובני ישראל בעסקם כל ימיהם במ לא נשאר להם פנאי למעום דבש החכמות ומתיקות דברי הפילוסופים. ואם הם קורים במקום חוקיו ומשפטיו חכמת האלהות

וחכמת הטבע, יקשה הפסוק לא עשה כן לכל גוי, וכבר צעק עליהם החכם ו'ל ודע ומר בזה ברור הלזה הגבוה נמצאו בעמי רשעים שועלים מחבלים כרם התורה ויקריבו לפני ה' אש זרה ויהיה כקרא היהודי שלש דלות וארבעה בספרי הנביאים קרעוה (ד) כתער לשונו עד תום כל המנילה, מלעיג על המצות חולק על הקבלה, הפך ההגרים והנצורים המחזיקים בחוקי דתם החלושה באסמכתות חלושות היקשים מזוייפים, והנה אלה הנבלים (ה) להפסד דעותיהם ודוע מדותיהם רעים וחטאים מהם, עד כאן.

מעין גנים

(ג) והפרש. תתבונן מ"ש לעיל [פי"כ אות א'] בשם החסד לאברהם היות ישראל הם פנימיים להם שייך החכמה הפנימיות, והאומות נשמתם מהחיצוניות ולהם שייך חכמת החיצוניות, אם כן בנטות ישראל ח"ו מהפנימיות אל החיצוניות זה וזה לא נשאר בידו, כי מהפנימיות נטה ועד החיצוניות לא בא כי אין לו שייכות בזה בסגולת נפשו עי"ש: (ד) בתער. ר"ל מהפכים דברי אלקים למינות ומזייפים דברי נבואה לחפאות דברים אשר לא כן על ד' אלקינו, כאשר בעיני ראיתי הכת הארורה הזאת זה דרכם כל היום. והנה בדורותינו רבם המובהק להם (א) (בוודאי אשו לא כבה ותולענו לא הומת על שהחטיא את הרבים וגילה פנים בתורה בעזות מצח שלא כהלכות דת ישראלית) העתיק התנ"ך ללשונות נכרים והפך ובלבל הדת עד שאפילו האומות מבינים שיצא מכלל הדת,

וספריו אסורים לכא בקהל ה' עד עולם, כאשר כבר צווחו גאוני הזמן ברוד שלפנינו וברור הזה יוחקו לחיים: (ה) להפסד דעותיהם. כבר הודעתך ידי הקורא שכל מגמתי בקונטרס הזה להרעים בקול רעם על המורדים אור הללו הפורצים גדר עולם ובלדי נכרים ישפיקו, ובפרט בדורותינו אלה עקבות משיחא גמר הבירוד כתות הערב רב, ערב להם לחם שקר חכמת החיצוניות ועפ"י הרוכ ההתחלה הוא מחמת לימוד לשונות הנכרים ולבישות מלבושי הנכרים כי זה הוא התחלה לאפיקורסות. כי הנה עם ה' אלה מחריבים להיות מצוינים במלבושיהם ולשונם כמו לגיון מלך אשר לבדו נפקד, וע"ז נצטוו ולא תלכו בחוקות הגוי וכו', ע"כ הכאתי לך בכאן דברי הרב הגאון מהר"י עמדן מ"ש בסדור התפלה שלו [בחלק שער השלכת לתורש אב חלק ו הנקרא יחלק המצרי] בענין מלבושי הנכרים

חשכה עיני רוב יגוטי, בהגיגי תבער אש דברתי אני, עם לבי המור תאגז הלא תצדיק דין קוּני, כי סותר הקודם היא סתירת בין וקנים לעשות תמיד לאבילי ציון זכרון בין עיניהם, הוליד סותר הנמשך בחיוב, רצוני לומר סתירת מעמד ומצב התורה בכלל, כי מזה נמשכו כל שאר הרעות, שהמון עם רובו ככלו אין עיניהם כי אם להתדמות לבני נכר וללכת בחוקותיהם ובדרכם נפשם חפצה, לזה כל מגמתם יגיעם וטרחתם, ורדיפתם אחר הממון למלאות סאתם, אף אם לשאר מנהג אבותיהם בידיהם מצות אנשים מלומדה, (קרוב ה' בפיהם ורחוק מכליותיהם) להחזיק בכלי חמדה והחמדה ומסובדת גם בעיני כל העמים יהודעים ומכירים כבודה וחקוקים ודורשים בה הלואי וכ', לולי זאת אולי היו רבים מעמי הארץ משליכים עלה מעליהם (בעוה"ר נתקיים הדבר כזה"ו), כאשר יעיד ע"ז גדל חשקם להתערב בגוים וללמוד מעשיהם, ומתקנאים בהם להתנהג בקאשטי מלבושיהם, הם ונשיהם ביהם ובנותיהם בדיק גדול (בכל מוד"ע חדשה) מחמירין על עצמן ומדקדקין בהם יותר מהעמים ההם המחודשין אותם, ולעולם תראה אפילו משרות יודית לזבשת מיד מלבוש מוד"ע חדש בהתחלתו בטרם נתפשט בין המון עם הארץ, וכל בגדי צבענים חדשים עם יענים איתם מספיקים להשביע תאוותן וחמדתן, לראיה בס להטב אליהן עיני כל רואיהן, אבל יותר מזו עושין הזכרים הנקראין בשם יהודים המגלחין פאותיהן להתדמות לנקבות ועוקרין כעשרה לארין מתורת משה בכל יום בגילוי פנים, וכן מהדרין אחר מלבוש נכרי ופאה נכרית על אופן היותר שלם האפשרי מה שאיתם מדקדק אפילו הנכרי, הכזה היו ישראל תמיד מצויינים, הבוזה יהיו ניכרים לעם ה' כולו ורע אמת קרוין ביים.

ולשונות הגוים וכענין לימוד הפלוסופים הסכת ושמע ז"ל הגאון, חלון השביעי הזה חלון המצרי נקרא, מן המצר קראתי י"ה צר ומצוק מצפ"ן מצאתי (היינו היצה"ר הנקרא צפוני כמד"א ואת הצפוני ארחיק מעליכם) ממול מכמ"ש יפקוד כלי כליו (מכמ"ש ר"ל מלשון נתעפש וכילי כליו היינו מחשבותיו, והכוונה למקום הרע והעיפוש היינו לנפש הבהמית יפקוד מחשבותיו) רעים וחטאים לד' אל מקום פלוגי אלמתי, שכול ואלמון כתומם באו לבלע ולהשחית נחלת אם בישראל ולאכול דגני, ואתיצבה על מצור להשגיח מן החלונות לבנות דיו"ק להרחיק את הצפוני, מהבת ירושלים ובן גרני, אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני, אם לא אוכרך תדבק לחכי לשוני.

שמעתי אחי ועמי בני אל חי היושבים בחושך הגלות ונצרפים בכור עוני, גם בני אדם גם בני איש יחד עשיר ואביוני, חכם וטל פתי ואיש המוני, הקשיבו והאזינו מענה לעוני, איך לא נשמרתם מכלי המשחית אשר ביד האורב האויב הכלל גולל קלתי, שתיים הנה קוראותיו העוד והשבר הקשט הנכרי והלימוד החיצוני, הן הנה היו לבני ישראל למטר מעל בד' מעשריהם להתאות לדרכי האמורי המואבי העמוני, כמעשה אשה ונה משלטת משרכת דרכיה לאחור ולא לפני, אהבת זרים ואמרה אחריהם אלך לאכול לחמם סמא באוני, להשביע הכח התאותי, לרעות עצמי ולזון עיני, להגדיל ולחדש תמיד חשק עשיתי, על כן גלתה מעתי, ביד אשר עגבה עליהם הלכה שבי הפטיסוה בגדי העני, ותודה צרורה אלמנות חיות מאו ועד עתה זה שבתה העולמית משולמ"ת בת חור"ץ משפטה ליצ"ד ושלא"ס וגנ"י, תמהתי מראות על אלה

(הג"ה. יותר מזה תתפלא ותבין-היאך הקליפה היא מייפה דוקא דברים האסורין עפ"י התורה, והנה תראה דבר הדור [פרוך] בעוה"ר נתייפה בעיניהם דוקא הרבר הנאסר, והנה עפ"י התורה הזכרים מבני ישראל מחוייבים להניח פיאות הראש מן האוזן עד המצח, זה למצוה, ואחורי האוזן וממול העורף נאסר להניח השערות משום מגדלי בלורית והיא מדרכי הגוים, והנה תראה דהשרצים הללו נתייפה בעיניהם לגדל הבלורית ולגלח פאת הראש וגם את הזקן יספה, והנקבות מבני ישראל נאסר להם ע"פ התורה לגלות שערותיהם שער באשה ערוה, ובדוחק התיירו לכתולות לילך פרועות ראש לפעמים ואין בזה היתר גמור, ופרעות לגמרי בגילוי שערותיהם נ"ל דבאסור קאי, והנה בעו"ה נשתרכב המנהג הרע שהולכין הכתולות כדרך גנות עמא דארעא ומגדלות שער כלילות פיאות הראש אשר זה דאי באיסור הוא, והנה בכל אלה אין כאן תאוה בתולדות טבע הארם ומאין ולאין יתייפה בעיניהם דוקא ההיפך, אין זה כי אם הקליפה מייפה דוקא הרבר הנאסר ע"פ התורה, כי זה הדרך להניח כל דרכי התורה, והיום אומר לו עשה כך ומחר אומר לו עשה כך עד שאומר לו תלך אל החכמות החיצוניות וכפור בתורת משה, וכן הוא בענין הבגדים ערבו להם מלבושי סחכות העשויין כמלבושי הגוים ומואסים כמלבושי יהודית אפילו בגדי צבעונין, וכן הוא מסיתו לאט לאט עד שפורק מעליו לגמרי עול התורה ומצות בשאט בנפש, חרץ האיסור דאורייתא שנצטוינו ולא תלכו בחוקות הגוי וגו', אבל הוא סיבה נמשכת מרעה אל רעה עד שמתיר אל עצמו לאכול נבילות וטריפות

ולבעול בת אל נכר ויאמרו לאל סוד ממנו דעת דרכיך לא חפצנו.

ואמרת ע"י דרך צחות בפסוק גרס"ה נפשי לתאבה אל משפטיך ככל עת [תהלים קיט כ]. והנה בחשבון המצות כסדר התורה במצות ל"ת, ולא תלכו בחוקות הגוי הוא מצוה רס"ג (הוא הסג"ר לכל יבא לנגוע בקצה איסור התורה), והמצוה ת"ע הוא לא תאכל כל תועבה, כל דבר שתעבתי לך, והוא איסור כולל על כל איסורי התורה (הגם שלא זו קאי על פסולי המוקדשין וכיצא), וז"ש גרסה נפשי הנפש שלי מצוה הרס"ג (הה"א לבסוף הוא לפעול עומר) לתאבה אל משפטיך ככל ע"ת, בכדי לתאב ולהכזות את הנאסר לי בכל עת היינו הנאסר במצוה כוללת שהוא בחשבון ע"ת היינו כל תועבה דבר שתעבתי לך, כי כאם אינו שומר מצוה הרס"ג יבא לכל תועבה.

דרוש נא כיום בספר הזוהר וישב [קפ"ט ע"ב] וז"ל, ר"ח אמר אחר הרברים האלה וגו', אחר הדברים בגין דיוסף יחב ליה דוכתא לקטרגא, דהוה יוסף מסלסל בשעריה, ואתקין גרמיה וקשיט ליה, כדין אתיהיב דוכתא ליצר הרע לקטרגא וכו', וז"ש ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי, ותתפשהו בבגדו, בגין דכד שליט יצר הרע עליה דבר נש אתקין ליה, וקשיט ליה לבשו, מסלסל בשעריה, הה"ד ותתפשהו בבגדו לאמר שכבה עמי, אתרבק עמי, מאן דאיהו זכאה אתתקף לקבליה ואגח ביה קרבא, מה כתיב ועוזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה, שביק ליה ויתתקף לקבליה וערק מיניה בגין לאשתובא מיניה ולא ישלוט עליה עכ"ל"ג). ומדברי רבוחינו בתלמוד הלא תראה שאמרו שבזכות זה

(עשרה עשרה הכ"ף מכריע לחובה), גימ' תרי"ג מצות של תורה זו של דבריהם ל"ד, רצוני לומר שכולם תלויות בשמירת העשרה תנ"ל (הג"ה עיין בהג"ה הסמוכה) ובביטול אלה כולם נמשכים אחדיהם.

כי העובר אפילו מצות לא תעשה אחת בשאט בנפש, הרי הוא מין וכופר בכל התורה כלה, וחמור מהנכשל בערוה של כרת מחמת שיצרו תוקפו ויש לו תקנה בתשובה, משא"כ המרים יד אפילו באות אחת מהתורה ומחלל שם שמים בפרהסיא שאין תרופה למכתו והוא אפיקורס כמ"ש הר"מ ז"ל [פ"ה מהל' דעות] (הג"ה ודינו כל הקודם להרגו סליק מדיק ומשחית מן העולם) והוא דבר מבואר מעצמו, וכל שכן הללו מושכי העון כעבות העגלה ע"י התשוקה נמרצת להדמות לבני נכר, הרי בלי בושא מעידין על עצמם שאין להם חלק באלקי ישראל, ומחילא עבירה גוררת עבירה, על אודות הרעה הזאת מאחרת, [לשון הכתוב ש"כ יג טז], שעי"ז מוצא היצה"ד פתח פתוח להקל ראש בנשג"ז (עמ"ש בהג"ה הסמוכה) הקל בעיניהם מאוד, דבר שנצטער עליו אותו צדיק עזרא וסייעתו, והרעישו עליו העולם עולי הגולה בהתעוררות גדול שלא נשמע כמזה לנביאים הראשונים על ג' עמדת שהם ביהרג ואל יעבור, לא מצאנו מי שמרס שער ראשו חקט וחבט ראשו בקרקע בזכה ומתנפל בתעניותו ושקו וקרוע בגדו ומעילו, כאשר עשה עזרא על הדבר הזה ל"ה, הבלתי נחשב כלום בעיני האנשים החולכים בשירות לבם הזונה, יכרת ד' לאיש אשר יעשה ער ועונה, בידעו כי הוא הסרסור לסוד מאחזי ה' ולעזוב בריתו ולכפור בתורתו.

נגאלו אבותינו ממצרים שלא שינו את שמותם (נדבר מזה אי"ה) ולא שינו את לשונם ולא שינו את בגדיהם [כמ"ד יג יט], ויהי שם לגוי גדול מלמד שהיו ישראל מצויינים שם [נספרי פי' תבא פ"ה] היינו שהיו נכרים לעם בפני עצמם שלא התרמו לדרכי הגוים לא בשמותם ולא בכגדים ולא בלשון. הנה הטרחת את עצמי עמך בדבר הזה הגם שאינו מכוונת החיבור כי כוונתי בכוונת החיבור רק להרחיק חכמות חיצוניות, עכ"ז הא בהא תליא. ע"כ הירא את דבר ה' ירחיק את עצמו ואת בניו וכ"כ לכל להתדמות לגוים, ולהיותן מצויינים בשם ולשון ומלכוש ובשום ענין, ואז יראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלינו, ועוד נדבר מזה אי"ה עכ"ה"ל):

ולמען ידעו השונגים ויתחרטו על העבר ויכלמו מעותים לא נעלים מהם חומר העניינים. תבאר מה שאמרתי ממספר קרוב לעשרה במניינים, ואמנם ידוע שהמקיף פאת ראשו (כמו שעושיין ע"פ הרוב המשימים פאה נכרית בראשם, כדובם כן חסאו בזה, אם אמנם יש נזהרין שלא ליגע באיסור תורה זה אלא שאינם מדקדקין לדעת עומק הדבר עד היכן מגיע) עובר בעשי לאוין, ואם גם את הזקן תספה, נוספו חמשה לאוין הרי שבעה, ולא דלא ילבש גבר שמלת אשה שאפילו המלקט שגורה לבנה מתוך שחורה עובר בזה יש כאן שמחה, ועוד בה [אחת כפולה] עשיריה היא אזהרת ובחוקותיהם לא תלכו, ולא תלכו בחוקות הגוי, ושבה ודיתה לבאר הלשון שנשתמשו בה באמרית כעשרה בכ"ף הדמיון, לפי שאף תשעה נראין כעשרה מלבד המ"ע ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, ואולם וזי אני איתם אלא שקולים נגד עשירי"ם,

והיא שהחשיכה עיניהם של ישראל-בבית ראשון, והיא מקור הרעות העצומות שהשיגו את אבותינו גם בבית שני, והיא שהכריתתה זרע ישראל מארץ ספרד שהיו בה במעלה עליתה, (הג"ה הוא אשר היה בזמן החסיד המחבר אור החיים שאנחנו עסוקים בו כאשר כתב המחבר הקדוש זה בספרו ולזה קנא קנאת ד' לחבר הספר הזה. ע"כ הג"ה). צדיק הוא ד' וישר משפטי כאשר הצדיקו עליהם הדין חסידי דור הגירוש וחכמיו שהעידו שהגנים בני בת אל נכר הרגו אבותם, ואיך נרים ראשית ותשא פנית, אם עדיין עון זה וכיצא בו אתנו ולא הסתורנו ממנו. זאת היתה חטאת אבותינו בבית ראשון שנתאו ללכת במנהגי תימוסי האומות אשר סביבותיהם, ואהבו חמדת קישוטיהם ומלבושיהם וחשקו ללכת בדרכיהם, ושרב דבקו גם בבנותיהם, אח"כ השליכו כל התורה אחרי גוים ולבם הלך אחר שיקוציהם ותועבותיהם, כי מהקלות באו אל החמורות, כדרך של היצה"ר להפיל במהמורות, וצפניה רגביא פירש הדבר ביותר באומרו [צפניה א' ח ט] ופקדתי על השמים ועל כל הלובשים מלבוש נכרי וכ' ופקדתי על כל הדולג [הממלאים בית ארתיים חמס ומרמה], שקל קלות כחמורות.

היא שריתתה יתד תקועה לרעת בני עמינו בבית שני בראשית צמיחתם, אחר שנאספו עזרא וסייעתו אל אבותם, קם דור אחר דור וחזרו להתדבק בהם ונתאו לטיוליהם ולצחוקיהם טרטיאות וקרקסאות ואצטדיאות וכ' כל אשא את שמותם על שפתי.

זאת ועוד אחרת, כיוצא בה שגאה למקום ונדמית, אהבה לבריות (כבהמות נדמו) והיא מתעכרת, במצחה צרעת ממארת, בימינה חרב החלל הגדול החודרת, ובשמאלה מות ואבדון אצורת, הלא הוא הפילוסופיא חכמת

יתית הארורה הפקסת ראשה וקורנת בפח יקוש מעינתה, לשוא יתייפו בה ענגביה, בעליה היא מקברת, מנפש ועד בשר הורסת ועוקרת, לא תעזוב להם שורש למעלה ושם ושארית למטה בארץ אינה משארת, ממנה יצאו כל משפחות המינין בארצותם לגייהם, והיא שהולידה בים זרים לאומותינו, כל אותם הכתות הרבות והרעות, עקרים וצרעות, מאז נכנס ארס חכמתם בארצנו, ותיאו את לב האדם מן התורה ועבודה, והתחילו להרכיב דברי התורה האלקית על חכמתם הבדויה, הרכבה שאינה קולטת לעולם, אכן התחכמו לעקור שרשיה ולקצץ ענפיה כי רבו המתפרצים הרוצים לפרוק עולה מעליהם ולהתנהג בחיי החפשויות, ולא נחו ולא שקטו עד שהביאו עליהם מלכי עמים בסיבת הדעות החלוקות ופרידת הללכות, עד שהחזירו הבית שנית וגלו מארצם הגלות המר הזה.

ועדיין המסית הוא מרקד בינינו, הלא הוא שהמעיד גם רגלי בני עמינו בספרד להשמידם משם ע"י שהעמיקו שחזנו באותה חכמה שריתתה בעוכרם ללמדם להקל באיסורים כ"ל והפכו פנים בתורה שלא כהלכה, עברו ברית חק הפרו, אבל חכמת מה להם, רוב דברים מרבים הבל של חטא ואין להם יסוד ושורש כל עיקר אך מבור הפלוסופים נקור.

וכמדומני שגם השמדת בני ישראל מארץ אקריינא⁽¹⁾ שגדלו והעשירו בה כמו כן, וכפי מעלתן כן היתה מפלתן ועקירתן מכל הארץ והיא, עם שריו בה ג"כ חסידי עולם, מ"מ נראה שפשתה המספחות של פילוסופיא גם באותו הדור כמובן מתוך תשעבת מהרש"ל להרמ"א (בתשובותיו סימן ר'⁽²⁾) ולא עביד קב"ה דינא בלא דינא

הבה נתחכמה במה שנסגור פי הקטיגור
מלענב עוד גאלותינו, נחפשה דרכיך ותחקורה
זכיותינו, אני ואתם נשאל לנתיבות עולם את
פי אבותינו הראשונים ורז"ל הקדמונים, הנה
כולנו יודעים משארז"ל [כמ"ר כן בשביל איזה
דברים נגאלו אבותינו ממזרים, א' שלא שינו
את לשונם.

(הג"ה. אודיעך הענין בקיצור מאוד, כלל
ה' שפת כל הארץ וחילק האומות לשירים כל
אומה לשר מיוחד, וכל לשון של כל אומה
ואומה הוא כפי כח של השר, ועם ה' אלה
חלק ה' עמו ולא מסר אותם תחת שר רק
כחרם לחלקו, ולשונם הוא לשון הקודש
הלשון שבו ברא הקב"ה את העולם הזה לשון
זה מצליח לעבודת הש"י לתורה. הנה הגם
שמשמשין ישראל למשא ומתן בשאר
לשונות בכל הארצות, עכ"ז לשונותם מחויב
להיות משונה מלשונות הגוים דהיינו לשונם
החול עם תערוכות לשון הקודש, משא"כ
כשישראל משנים את לשונם לדבר בלשונות
הנכרים, הנה הלשונות הללו מסוגלים לכל
התכונות הרעות ורוע מדותיהם כפי כח חיצוני
שכנפשות האומות ועי"ז מתערבים בגוים
בעוה"ר, ומזה יבא סיבת אריכות הגלות
כתבתי זה במקום אחר באריכות (ח').

וישנו בכלל זה משארז"ל שלא שינו
את לשונם. והנה לפי פשוטו הוא שלא שמו
לכניהם שמות כשמות הגוים, אבל כשתעין
בדברי רז"ל במדרש אמרו בזה, שלא היו
קוראין לראובן ארריינוס ולשמעון
דיפיילוניס וכי' ניק"ר פלי"כ ה שלא היו קורין
ליהודה רפא ולראובן לוליינא, והוא לפלא וכי
ס"ד כשהיה שם אדם ראובן יקראהו בשם
אחר ומאי רבותייהו שלא עשו כן, אך אנחנו
רואים מה נעשה בזמנינו ונבין מה נעשה
בגלות הראשון במזרים. והנה השם של
האדם הוא מניע כוחות נפשו, דהנה

אחת היא על כן אמרתי, הגע הלז תם
ודשע הוא מכלה, כי כל החסידים שהיו
בדורות ההם בגליות ובגירושים, לא יכלו
להצילם ביום עברת ד', כי גדולה קנאת ד'
לתורתו, ביחוד כשאין מוחה ואין מכלים, איש
הישר בעיניו יעשה והגדול עיניו מעלים, ע"כ
חרה אף ה' בעמו ויכהו עד לאין מרפא ולא
נשא פני שרים וגדולים. ועכ"ז עד היום לא סר
הצער הזה, גם בדור הגרוע ופחות הלזה
נמצא שעולים קטנים מחבלים כרס ד' צבאות
ע"י לימוד פילוסופיא בה חוקרים ושואלים,
ואמרת קדוש ישראל נאצו ותורתו גועלים,
אמנם אלו המקולקלים, לא ידעו בין ימינם
ושמאלם, אין להם חלק ותחלה בחכמה אף אם
גאו, וישארו קרז מכהן ומכהן מעסק התורה
יצאו, ועד הפלוסופיא לא באו, ודרכה לא ראו,
לדיק יגעו, בד' פשעו ותורתו בל ידעו, ביים
סכלים המה מהאחזה נסעו, את עצמן וגופן
הנבזה רעו, ואין כדאי להאריך הדיבור
בפתיאים הללו, דלו מאנוש נעו, כעורים
בחוצות תעו, להם ולחבריהם הרעו, ולהטיב
לא ידעו.

ואנכי היודע ועד, כי שקדתי על ספרי
הפילוסופיא בבחורותי, ודבשם ומתקם מציתי,
וקליפתן זרקתי, להג הרבה יגיעת בשר
בדבריהם מצאתי, וקורת רוח לא ראיתי, לא
הן ולא שכרן חפצתי, עמי ודתה ושלחתיה
מעל פני, וגרשתיה מנגד עיני, כי בקי אני בהם
ובמעשיהם המסערים געלה נפשי, הן היו לבי
ישראל למבטח מזכיר עון להתפס בסרחון
חכמתם, וכל התלאה אשר מצאתנו בחברתם,
וכל הרעה באתנו בסבתם, לפיכך צריך לעקר
ולשרש אחר שורש פורה ראש ולענה זו המרה
באחזיתנה, ואם מתוקה היא בראשיתנה, שלא
יתפשט יותר ושלא להסיף חרון אף ד' על
ישראל, ויסף עוד להניחו בבוד השבי, ומתי
נעלה לארץ הצבי, ותשרה אין להביא.

כשיקראו האדם בשמו הוא מתפעל ומתנועע, וא"כ השם הוא כמביא אחיזה לנפש, הנה זה היה חכמת פרעה כאשר רצה שיהיו ישראל נכנעים תחת ידו היה קורא לכל אחד שם חוץ השם אשר הושם לו בהולדו, וכיון שיתפעלו ע"י השם אשר הושם בגזירתו א"כ יהיה גזירתו וכוחו בית אחיזה לנפשם, וכזה יהיו משועבדים ונכנעים לס"א דיליה לגמרי, ע"כ קרא שם ליוסף צפנת פענח, ומי ידע מה היא הכוונה של לשון מצרים, והנה תתבונן בתורה נאמר [בראשית מא מה] ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח וגו', ויצא יוסף על ארץ מצרים, והאיך יקושרו הרברים, אבל הכוונה כי הגם שפרעה קרא שמו לשם שררות וגדולה צפנת פענח, עכ"ז הוא לא קיבל עליו להיקרא בשם זה רק בשם היהודית, והכוונה ויצא יוסף על ארץ מצרים היינו כל הפקודות והגזירות שכתב בכל ארץ מצרים לא חתם את עצמו רק יוסף, וכן תתבונן שנאמר [בראשית נ כח] וימת יוסף בן מאה ועשר שנים וגו' ויישם בארון במצרים, שלא כתב כן בשום בני אדם רק יחי כן וכך וימת, רק הכוונה שמת ונפטר בשם טוב היינו בשם יוסף ולא נשתנה שמו, הגם שהיה בן מאה ועשר שנים ומעת ששינה פרעה את שמו היה פ' שנים אעפ"כ לא נשתנה שמו בכל אורך הזמן, ויישם בארון במצרים, דהנה נתנו ארונו בקברים של מלכים ובודאי על כל ארון רשמים שם המלך הנה על ארון שלו לא הושם רק יוסף שם הקרדש ולא צפנת פענח, וזה שאמר אח"כ ואלה שמות בני ישראל ו' מוסיף על ענין ראשון מה יוסף לא שינה שמו כן בניי לא שינו שמותם הגם שפרעה קרא לכל אחד שמות מטעם הגי' ל"ט.

וכזה תבין ג"כ פ"י הפסוקים שבתורה, ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם השנית פרעה ויאמר בילדכן וגו' ותיראן וגו' ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים ותחיין את הילדים וגו' ויהי כי יראו המילדות את האלהים ויעש להם בתים [שמות א כא], דהנה קשה ויאמר מלך מצרים וגו' ויאמר בילדכן את וגו', ויאמר למה לי. ב' אומר אשר שם האחת שפרה וגו' הר"ל בקיצור ויאמר וגו' למילדות העבריות שפרה ופרעה. ג' אומר ותראין המילדות וגו' ולא עשו וגו' ותחיין וגו' הוא כפל לשון. ד' ויהי כי יראו וגו' ויעש להם בתים וכי זה הוא מדה כנגד מדה.

ויתורץ הדבר עפ"י מ"ש דפרעה רצה שישמעו בקולו ויהיו משועבדים בכוחות נפשם לו, ע"כ קרא להן מתחלה שמות, וכיון שיתפעלו בכוחות נפשם ע"י קריאתם שמות הללו שהם כגזירתו, א"כ כוחות נפשם יהיו נתונים תחת כח טומאתו ויהיו סרים למשמעתו ולא יעברו גזירתו ולא יוכלו לצאת ח"ו משיעבודו. והנה כן עשה למילדות ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות אשר שם האחת שפרה ושם וגו', ר"ל זה היה שיעור מאמרו הראשון להיות שרצה שיהיו סרים למשמעתו ויהיו משועבדים לרצונו ויקיימו גזירתו בהריגת הבנים, ע"כ התחכם מקודם וצוה עליהם שיקראו בשמות היינו שיהיה שם האחת שפרה ושם השנית פרעה, הנה זה היה מאמרו הראשון, ואח"כ ויאמר בילדכן את העבריות וגו', וסיפר הכתוב ותיראן המילדות וגו' ולא עשו כאשר דבר אליהן מלך מצרים, היינו מה שנוגע אליהן היינו

האריך בזה הרב ואנחנו בעניינו הארכנו בזה לעיל, וגם בזה נאמר כמו שהלבוש הוא דפוס הגוף כן מנהג המלבושים של כל אומה הוא בדפוס נפשם וכפי מדותיהם, וע"כ הלבוש מלבוש נכרי יבא לידי רוע ממדותיהם, וא"כ גם זה סיבה לאריכת הגלות. ע"כ הג"ה).

ג' שלא גילו מסטורין שלהם (הג"ה ישראל הם פנימים וכל האומות הם חיצונים ראוי להם שלא לגלות פנימיות לחיצונים ומי שעושה כזאת נותן כח להחיצונים והיא סיבה לאריכת הגלות בשיעבוד כוחות נפשו תחת החיצונים הבן. ע"כ הג"ה).

ד' שלא ויה אחד מהם פרוץ בעריות, ועתה המתארים את יום ד' לכו נא ותכחה יאמר ה' נשימה לבנו נדעה דרכנו ואל יהא לפנינו שכחה, ותרפה לדעת במה נמצא חן בעיני ה' שתהא רוח המקום ממנו נוחה, הבאחת מאלה או בכלן ירח מנחה, ותהא מדת הדין נצוחה, אם בראשונה, לא די שאין אחד מזאלף מכיר לשון הקודש לשונינו הטבעי על בודיו (כדי לירד לעומק הבנת הדברים שלומד שידע לישא וליתן בהם באמת וכו' או בשנה שמברך ומתפלל להשגיח על מוצא שפתיו וכו') ולידע ולהבין מה שמוציא מפיו וכו', לא זו שאינם רודפים להכיר לשונם האמיתי לה"ק (אשר בלעדו לא ירים איש את ידו אף בחכמת האומות לא יקרא חכם בשלימות אם לא ידעה נשלים בידיעתו ומפורים ע"ז ממון וזמן רב עם שאינו מהכרחי ללימודם העקרי משא"כ אגן שרוא הכרחי לנו), אכן כאשר המנאפת תחות אישה תקח את זרים, ככה עמיש בני עמינו העשירים, מפורים ממונם ללמד בניהם ובנותיהם לשון צרפת, ולהגילם לשחוק וקלות ראש ותיבול פה לבס

קריאת השמות לא התייחסו בזה השם ולא הוזכר על פיהן רק השם הקודש יוכבד ומרים, ותחיין את הילדים הוא ענין השני, אמר הכתוב ויהי כי יראו וגו' ויעש להם בתים הוא מדה כנגד מדה דהנה קריאת שם לורי לאדם יועיל להעשות בית היינו משפחות מיוחדות, דהנה כאשר יקרא לאדם שם ראובן בלא שם לורי הנה כ' או ג' דורות לא יזכרו נינו ונכדו שהם באו מאותו ראובן משא"כ אם יקרא לראובן שם לורי כגון ראובן פוא"ה הנה כל הבנים וכני בנים יקראוה בשם פוא"ה לשם לורי ויכירו כולם בית ומשפחה מיוחדת שכאו כולם מראובן פוא"ה הראשון, ולהיות שיראו המילדות את האלקים ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים היינו כמ"ש שלא קבלו עליהן השם לורי שלו, והנה השם לורי הוא למראית עיני בשר התועלת הנ"ל, הנה לא קיפח הש"י שכון ויעש להם בתים כתי כהונה לריה ומלכות, הנה המשפחות ער סוף כל הדורות יודעים לעין כל שהם כהנים ליום ומזרע דוד בני מלכים. הבן הענין ותגשק ידי חכמי התורה.

והנה מה נאמר ומה נדבר הרשעים האפיקורסים שבזמנינו לא ישאו על שפתם השם היהודית והשם לורי הניתן להם בגזירת המלך בזה יתפארו אפילו הוא מכוער, אשר אם היה איזה איש מכנה לחבירו בזה השם אזי היה מרדף אחריו ודורש לדמו, ולהיות שנקרא בזה השם ע"י הגוים יתפאר בו ומתבייש בשם היהודית, הן המה כחות הערכ רב אשר לא יזכו לחזות בגופם ה' ויהיו לתרפות ולדראון עולם, וכל בית ישראל יעלוז בכבוד ותפארת ער עולם. ע"כ הג"ה: (ב)

ב' שלא שית את מלבושיהם, (הג"ה כבר

יפת, (הג"ה אני הגבר ראיתי בעני עמ"י אשר במיצר י"ם הקליפה שקועים בוש התבוששו שידברו בנייהם בלשון יהודית אפילו בלע"ז המורגל) כידוע לכל שזה כל פרי ותולדות אותו הלשון (הג"ה וכן כל לשונות כאשר תתבונן כמה שכתבנו בהג"ה עכ"ה) וכל שכן כשיצודף לזה לימוד המוזיקא, תרי סדסורי עבירה, כאש לנעורת, (הג"ה וכן שאר כל החכמות החיצוניות שלומדים בבתי קרקסאות שלהם בזמנים הללו) ובפרסות שלומדים דברים אלו אצל אותן שאסרו חז"ל למסור להם תינוקות ללמדם אפילו אומנות (ומלמדים את בניהם שידברו בביתם רק בלשונות הגוים ומטביעים להם הטבע הזאת מנעוריהם למאוס בלשונות היהודים והעמידו להם בתי טרטריאות וקרקסאות ולמדו את בניהם ובנותיהם ביחד בתערובות לשונות הגוים וגם ספרי קודש תנ"ך ללמדם אצל הגוים או לנו כי חטאנו. ותוע ידידי שהם מכותות הערב רב ומדור הפלגה ערכ להם לחם שקר אין להם חלק ונחלה באלהי ישראל ובתורתו, בני אל תתחתן עמהם כי כבר עשאוים כגוים גמורים לכל דבריהם ופתם פת כותי ומאכלם בשר חזירי וכל בניי יהיו נקיים. ע"כ הג"ה) ואם נושים בבתיים כ"ש שגוברים על לא יתייחד אדם אפילו גדול עמהן.

ומה אוסיף לדבר ולדרוש טובתם להציל נפשם מני שחת, ומי ידון שומע לי ואמצא נחת, שלא תהא קולמסי לדיק סודרות, הרי כאן אחת, ואחת כיוצא בה שיתוי בגדים מדת משה ויהודית כאמור, שמהראוי להיות ישראל מצויינים בבגדיהם ומנהגיהם וכל עניניהם כדי שיהא לגיון של מלך נודע בגוים זדעו הודו והדרו, ולכשיבא רזעה נאמן שיכיר עדרו, ומי מכלכל את יום בואו, האדון אשר אנו מבקשים,

ובמה יודעו איפה אלה האנשים, אשר הטידו הדרת פניהם להיות כנשים, והועכרו במלבושיהם, תשנותיהם יתור מהם, הלא חרדה גדולה תפול עליהם, אם יאמר להם להסיר תפארת השביסים (בראבנסש"י קנטיין) והעכסים (שטייפי רעק) וכדומה, כמדומה יבחרו להישאר בגולה על אדמה שמאה מלעזוב אחד מקישוטי מלבושיהם תאור.

אבל מי שהוא מזרע האמת בדאי לא יכפר בארצו, ולא יעזוב שורשו, ולא יעשה שקר בפנשו, ואין הכונה לבטל מנהג מלבושי המדינה שדרים בהם לגמרי, שהוא דבר שאין חוב הציבור יכולין לעמוד בו ואסור לומר דבר שאינו נשמע, אבל תכלית המבקש הוא לעמוד נגד חומרת דקדוקי המוד"ע, שהוא כמודה בע"ז ומשמשי, מאחר שאין לו היכר במלבושי. ע"כ לפחות צריכין להיות ארוכין ורחבין קצת יותר מנהוג בין הנכרים. וכ"ש להסיר המצנפת פאה נכרית מראשי האנשים והם, קדקד שער מתהלך באשמיו, ואצ"ל לעקור ולהשבית דרכי הנשים השחצניות מכל וכל, וביחוד צריך לעשות גדר עכ"פ בלישת הקנטיין היקרים מאד (שיש בה ד' אבות ניקין, אבד ממון, מראית עין בין הנכרים, ודרכי הנכר, ושמצחה יתירה בגלות), וכן בגדי צבעניים ומשי יקרי הערך בכלל צריכין גדר וגבול שלא יפרצו בהן לכל חפציהן, אמנם שטייף רע"ק יעקור לגמרי, וההולכת בצוואר מגולה יתגלה קלונה לכל. (הג"ה אי"ה אביא לך דברי מהר"ם האג"י בזה ותעמוד מרעיד עכ"ה). וכן שלא תלכנה לטייל בחבורה בשוקים וברחובות, (עאכ"כ עם בגדי צבעניים ורקמה) אם לא ברדיד על גביהן, באופן זה יש לכל מנהגי ציבודם לשם שמים לפקח על מנהגי בעלי בתים שיודו מחוקקים

רזין ד' צואת בעת ציון בקערות מודחות. כאשר יפרש הערחה לשחות. לכן כל עוד נשמת אלקי באפי לא אחשוך פי מלהעד בעם בידי מוכיחות, פן אראה ברע אשר ימצא את עמי ח"ו בהתבשל פרי מעלליהם או יצעקו ושומע אין לקול צוחות, ע"כ נקדים רפואה להסיר מהם כל נגע ופגע וכל נזק לדחות, ומובסחני שיעשו דברינו אלה פרי למעלה אצל מעלת ישראל קדושים שעמדו רגלי אבותם על הר סיני וידעו וישכילו זאת יבינו לאחוריתם, ויקבלו האמת ממי שאמרו לסובתם ולהנאתם להביאם לחיי ההצלחות, ואינן צריכין כי אם למזכיר ומעורר ומורה ישר ארחות. לפיכך נקצר במקום שהיה ראוי לנו להאריך עוד ולמלא פינו תוכחות, ארוכות ורחבות על תשובות אנשי און נצחות, כי בדברים לא יוסר עבד היצר רעה ערלה אנו אם תכתוש איל במכתשת לא תסור אודלתו ולא תוכל להמחות, ולאדם יודע ומבין יספיק המועט ויחזיק את המרובה יחזה לנו נכוחות, הוא מרומים ישכון על מי מנוחות. עכ"ל הרב הגדול הגאון מהר"י עמר"ן בסידור התפלה שלו. והעחקתי לך כל דבריו כי הציקתני רוח בטני על פרצות כת הרשעים הארורים ולמען יבדילו בני ישראל מהם העחקתי לך כ"ז להרעיד את הלבבות.

ועוד אעתיק לך בקיצור כענין הבגדים דברי מהר"ם חאגיז בספרו אלה המצות, מצוה רס"ג שלא ללכת בחזקות תימוטי הגוים שנאמר ולא תלכו בחזקות הגוי אשר אני משלח מפניכם, ולא נתנהג כהם בשום דבר מהדברים שהם נוהגין כגון טרטריות וקרקסאות והאסטריות וגידול שעור הבלורית, פן ירדה לנו למוקש כמ"ש בספרי (פי ראה פכ"ט)

כראי, למען יוכלו עמוד בהם, לחוס על ממותם גופם ותפשטם וכבוד קתם, למצוא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם, ותמצא כקן ההצלחה ידם, הרי אלו שתיים שהן הרבה באיכות, וכמה גופי תורה תלוים בהם, מה נאמר לד' ומה נצטרך מהשנים האחרים, בשתם ופגמם שאין כאן מקומם, אנו בעצמינו יודעים אם נקינו ממומם, א"כ אין להפליא מאיחור פעמי עקבות משיחנו על חנם.

(הג"ה נ"ל בדור הזה שרכו המתפרצים בשאט בנפש וכבר הוכר החשך בפני עצמו והאור כפ"ע והמתפרצים הרשעים ניכרין לעין כל שהם מכתות הערב רב ואין להם חלק ונחלה בה' ותורתו, אם הרחק ירחיקו בני ישראל מאהליהם ולא יאכלו פת בגם ולא יתחתנו עמהם אזי כודאי כמהרה בימינו בא יבא ולא יאחר. אחכ"י שימו לד' כבוד בטרם יבא יום ד' כי הנה זה עומר אחר כתלינו משגית מן החלונות לרחמינו כ"ב. עכ"ה)

אפשר ימצאון מי ומי החולכים בשירות לבם שרוצים לעכבו בכל כחם ואתם כדי שלא להפסיד על ידו הבגדים החמודים וקישוטים המרוטים וכלי נב"ל הפורטים.

אוי פתאים ושטים, הוי עסרת גיאות שכורי כס החמדה אשר על ראש הלומי יין ענושים עקלקלות מטיס, ועושים משפחות כנים מסמרסוטים, הקיצו שכורים האזינה בעת בסחות, למרגיזי אל שוחות, מצודדות נפשנות לפרחות, אל תאמיט ברע זמן אוהב נחמד מתהפך בתחבולותיו לרשת משכנות מבסחות, ושופך חמתו על בני תענוגי חוגגי חגי תחת שמחות מביא אצחות, ותחת מעשה מקשה קרחות, קרא תחת יופי הצורות הצחות, כי אם

ושבע"פ להיות נקראת הומיה וסודרת ועל דת משה יהודית עוברת, וגופה ונשמתה היא אובדת וכו', ודי בזה כי כל זה וכיוצא בזה חזבה על רבני ומנהיגי הקהילות שבגולה לעשות משמרת למשמרת בכל דבר חוצפה ופריצות שנתהגו בעת הדור ולא נילתן בדרך שאר בעת הארץ, וללמדס בסיפור עתש המפורש יען כי גברו בעת ציון, ולציון יאמר איש ואיש יולד בה, וכל בעת ישראל נקרא בעת ציון, ועליהן ועמהן דבר הנביא כמוסכס בינינו דכל נבואה שנצרכה לזרות הבאים נכתבה, ובה ונוסרו כל הנשים ואל תעשינה כזמתכנה ואני את נפשי הצלתי, וברוך השם אשר פטרני מענתשם של אלו, ואלו מעשים הנעשים תחת כל השמים באין דורש וכו'. הוא ברחמי יצילנו מדינה של גיהנם ויזכנו לעשות רצונו כרצונו נס"ו. עכ"ל הרב הגדול מהר"ם חאגיז ז"ל.

ובענין לימוד הפילוסופיא ולשונות הגויים אביא לך מ"ש הרב בעל טהרת הקודש (א) ז"ל, ומענין לימוד החיצוניות ע' בזהוה פ' משפטים (דף נ"ח) במאמר ובכל אשר אמרתי אליכם תשמרו, ואם בידך ספר "אור החיים" המכונה להרב הגדול הנזכר לנו במקומות שם כבודו מהר"י יעבץ זלה"ה עמוד עליו וכו' כי שם האריך הג"ל לדבר נכבדות בדבר זה גם בספר עבודת הקודש (ב) האריך בדבר זה עמוד עליו אז ילהב לבך ויאחז צדיק דרכם של הרבנים הג"ל וטהר ידיים יסיף אומץ ולא יטמא ידיו במגעת ספרים חיצוניים המטמאין את הידים ופשיטא פיו בלימודם ושומר פיו וכו', יש להרחיק אפי' כתיבתם לבד ללמוד, ולא מביאי שיחוד בזה שלא להכניס הקדושה במקום טומאה חלילה ודיעו שימנעו בכל המניעות דאפשר שלא ילמד

שלא תאמר הואיל והן יוצאין בתולסין אני יוצא בתולסין ת"ל השמר לך פן תנקש אחריהם, וכתיב ובחקותיהם לא תלכו, וכן נאמר ולא תלכו בחקות הגוי אשר אני משלח מפניכם (ושמא תאמר לא אסרה תורה כי אם בחוקות האמורי וחבריו אך לא משאר עמים לכך נאמר ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי, אם אתם מובדלים מן העמים הרי אתם שלי ואם לאו וכו', ובפירוש כתב הרמב"ם בה' עכ"ס פ"א ע"ש ואל תתן פי לחסיא וכו') דהרי אזהרה זו נכפלה גם ע"י הנביאים וע"י ירמיה כתיב לאמר ירמיה י בן כה אמר ד' אל דרך הגויים אל תלמדו וגו'. והרמב"ם והסור ורבינו מהר"י קאר"ז בסי' קע"ח כתבו בפירוש, אין הולכין בחקות הגויים ולא מדמין להם ולא ילבש מלבוש המיוחד להם וכו' ע"ש דכ' מהרמ"א ז"ל בשם מהר"ק שורש פ"ח אלא יהא מובדל מהם במלבושו ובשאר מעשיו וכו', וכן נמי תחת סוג לאו זה נכנס איסור גילוי שער באשה שדיא ערוה, דאין להקל בו כל עיקר כבר קראו לה [כתוכות עב]. איזה עוברת על דת יהודית יוצאה וראשה פרוע.

(הג"ה הנני אומר בזה, הגם שנתפשט הרבר שהבתולות אינם מכסים את ראשם לגמרי, אבל מה שחודשים מקרוב כאו והתירו לעצמן בשאט נפש לגרל פאת ראשם ולסלסל ולילך ברובי שערות כלולות זה איסור גמור לדעתי ושמתי לפי מחסום ע"כ הג"ה)

כי הוא מנהג הצניעות שנהגו בו בעת ישראל, והוא דבר מוסכם בתורה שבכתב והוא לאו זה דמפורש במשנה והתלמוד וכל הפוסקים באין חולק, דהאיל והוא כן ראוי האשה הפוצת גדר שגדרה תורה שבכתב

כונת הכתוב בזה האופן, כי זה ידוע שהיצה"ר אינו מפתה לאדם בתחילת פתיונו במלתא דאיכא בה עון גדול כי בודאי הפחותים שבישראל ימנעו לשמוע קול פיתויו כי כפלח הרמון רקותך [אפי' רשעים שבך מלאים מצות כרימון], אבל מה עושה השטן בתחבולותיו כובש את האדם ובתחילה בא לפתותו בדברים המזוקקים כדבש ותופת צופים, ומייפה טענותיו באומר על לבו של השומע לו שזה הדבר אין בו איסור מן התורה כלל רק שהם כעין סיג וגדר בעלמא להטפשים, ולזכס כמותך לא נמסר כלל. (הג"ה אני היודע ועד שדברים כזה אומרים הרשעים האפיקורסים הללו על כל מצות התורה שניתנו לרסן ומתג לקלי הדעת לבל יהיה איש את רעהו חיים בלעו אבל לחכמים כמותם אין מן הצורך למצות כי הם חקרי לב ויתנהגו בכבודות, רחוק מרשעים ישועה. עכ"ה) ובאמת שאף אלו הדברים שהם כעין סיג הם מהעבודות החמורות רק שאינם מפורשין בתורתנו הק' (עיין הג"ה) כמו שאר העבודות שהן מפורשין באר היסב, (הג"ה בפירוש אבל נרמזין בתורה בכללותיה ופרטותיה ודקדוקיה ומדותיה ובמעשיות האבות והן הן גופי תורה. עכ"ה) ושאדם דש בעקביו והם נקראים חבלי שוא, והאדם בראותו כי הם דברים שאין בהם חומר איסור כלל מתפתה אל היצה"ר ושומע לעצתו באומר לו מה בכך, ואח"כ מביאו אל החמורה שבחמורות לאחור שיעשה היכרות עמו שאז אין אדם מעיז כגדו, ובפרט לאחור שרואה שכמה דברים עלתה לו בסוב, וז"ש הוי האנשים המושכים הענן בחבלי השוא כי ע"י אותן חבלים של שוא נמשך הענן החמור תעשה

לגוי אפילו אות אחת מתוה"ק כי כל אות ואת יש לו שורש קדושה בפני עצמו האף אמנם אלס צדק מלדבר, אך מי יוכל לעצור כזו ולעצור במילין כי אם חרב חדה נתונה על צוארו של אדם או יוליכוהו על הגחלים ישים יד לפה אי אפשר, וגם כי אין מהראוי להעלים עין ולהסתים פיו מלדבר בדברים תוגעים בכבודו של מקום, כי על כל רואה כעל אלה חל עליו לקנאות קנאת ד' צבאות עד מקום שידו מגעת, וראוי לגעור באנשים האלה (הג"ה כזה וכזה אירע לי בדרך הזה לא יכולתי להשים לפי מחסום וקנא קנאתי לר' אלהי ישראל ולתורתו ולמצותיו, ואבקשה מאחביי ישימו לר' כבוד ויגדלו את בניהם לת"ת מנעוריהם והרחק ירחיקו מאהליהם את האנשים הרשעים האלה ויבדלו מקהל הגולה כי לא אוכל לרבר את אשר עם לבבי כי הציקני רוח בטני, ומובטחני באחביי שיכירו בדברי אלה כהן הן הרברים הנקנין באמירת הלשון אשר הוא קולמוס הלב הנרצה לתורת ד' לאהבתו וליראתו עכ"ה) אשר לבם חפץ במה שאדונם ממאס במאד מאד, והם אלו ששוכרים מלמדים ערלים ללמד את בניהם כתיבת הערלים ולימודים הבלתי טהור כלל, וזה ידוע לכל מבין דרכי ד' שזה הדבר הכנה גדולה לכל העבירות כי מיד הקליפות וכל כוחות הסומאה מתדבקים בו ומתענים אותו מלימוד התורה, כי תיכף יעלה על זכרונו זכרון הרע הזה לימוד תורתם הבלתי טהור, והתוה"ק המשמחת לב אנשים אומרת בשמחותך אל יתערב זר וכה"ג הרבה רעות גורמת לו הדבר הזה.

ועל האנשים האלה ועל כיצא בהם נאמר (ישעיה ה יח) הוי מושכי הענן בחבלי השוא וכעבודת העגלה חסאת, אשר יכול להיות

והדבור הזה סייעני להבין מאמרם ז"ל
 [איכה רבתי ב ג] אם יאמר לך אדם
 יש תורה בארום אל תאמין, וכי מי יחשוב כן,
 אלא בעבוד שחכמי ארום נשתמשו מן
 החכמות חיצוניות לחזק בדק דתם, הפך
 חכמינו האחרונים כי נשתמשו מהם לדרום
 ולהפיל חומות התורה הגבוהות והבצורות
 וכמו שאבאר בס"ד, ואולי יביאו דבריהם
 אשר הפכימו דתם עם החכמות להאמין כי
 יש איזה ממשות בדבריהם, ע"כ אמר אל
 תאמן כן ח"ו, כי התורה האלהית נבטה
 ממששכות האנושית כנבה שמים על הארץ
 ולא יוכל שום שכל אנושי להגיע אליה.

ולאחזור לענין הפסוק אשר נואלו ונבערו
 בהבנתו הודיעני נא וכו'. כי ידוע
 ומבואר כשמש כי הנהגת תורתנו הקדושה
 תתחלק מהנהגת המציאות בכללו, כי ג' מיני
 השנחות הם, השנחת כל מן הבעלי חיים דרך
 כלל כאומרם [שבת ק:]: יושב חן מקרני ראמים
 ועד ביצי כינים זו היא חכמת המבע, והשנחת
 מן האדם בפרט אשר נבדל משאר
 הבעלי חיים, זו תבדל מהנהגת המבעי כי
 ההנהגה המבעית לא הביאה את המכול ולא
 הפכה את ערי הכפר ולא נודה את גינה
 להפוך עד מ' יום, וכנבה שמים על הארץ כן
 נבטה הנהגת תורה [פי השעה שלישה] להנהגה

מצין גנים

(הג"ה אני בעיני ראיתי שלא נמלט מהם
 איש להשאר בדת יהודית כראוי כי אם אחד
 בעיר ושנים במשפחה וגם זו מן השפה
 ולחץ קרוב ה' בפיהם ורחוק מכליותיהם
 עכ"ה) עכ"ל הרב בעל טהרות הקודש.

עוד הנה הכאתי לך דברים הקדושים הללו
 אשר בארץ החיים המה ודי לך כזה
 כעת הערה להציל נפשות ישראל ולא תחבק
 חייך נכרים רק תתרפק באילת אהבים ויעלת
 חן, ועוד חזון למרעז אבאר לך עוד
 במקומות אחרים [לקמן פי"ב] ואביא לך דברי
 הקדמונים איך הרעישו עולם ומלואה על
 הדבר הרע הזה ואת החרמות אשר החרטו
 על הדבר הרע הזה ומי הוא אשר יתיר את
 חרמם וגדרם. ע"כ בודאי האנשים המורדי
 אור הם רחוקים מאהלי ישראל ואסורים
 לבא בקהל ד' וכמהרה ישוב מצרף ויטהר
 את בניי כזהב וכסף והיו לה' מגישי מנחה:

משן זה ען עב וחזק כעבות הנגלה אשר
 בחבל חזק כזה יש כח להמשיך עמה ענות
 הרבה. והנה זה הדבר ממש בעיני האדם
 כחבלי השוא ודש בעקביו ען פלילי ולא זו
 בלבד שאינו נחשב להם לען אף זו שנחשב
 להם למעלה גדולה וחשיבות באמדם שבניהם
 ממולאים מכל המדות טבין ויודע אף בכתיבת
 יוני ואדומי, ודאי ראוי לכל בר ישראל
 המכונה בשם ידא ה' שירחקו ממש א"ע ואת
 בניהם מדבר הרע הזה (הג"ה הגע עצמך וכי
 יתפאר איש שבנו ממולא ככל טוב לגנוב
 ולגזול ולנאוף כן הוא כתתפארות הזה, כי
 מזה יבא לכל המדות הרעות עד שהוא כופר
 כאלהי ישראל כאשר יעיד החוש ועין
 הרואה ומי לא ידע בכל אלה עכ"ה) כי בעיני
 ראיתי וגם מכמה אנשי אמונה אשר יש לסמוך
 על דבריהם שמעתי שכמה נערים באים לידי
 כפירה עי"ו, והשכל מחייב שיכול להיות כן.

הערימו סוד לחדש פני התורה התמימה ולהסבירה בסברות יוניות צידוניות תחיות וכו' זאת התורה וכו', ועוד לאלה מלך וכו', והפסד סברתם בפסוק הרעני נא את דדכך גודת עבדה אחרת, כי פידשו קצת י"ג מדות כפי ההנהגה הראשונה שהזכרתי הנהגת הסוס והפרד אשר בכללה הנהגת האדם אשר הוא בעל חי ניזון מרגיש ומת כמותם.

זבתוך דברי תוכל להבין פירוש הפסוקים,
 כי שאלתו של משה רבינו ע"ה ודוד מלכנו על ההנהגה הג' אשר הם סודות התורה באמת, וכן פידשו חכמינו הגדולים והקדושים ז"ל [בכ"ח ו:] שאלת משה רבינו ע"ה מפני מה צדיק וטוב לו צדיק ורע לו ורשע וטוב לו ורשע ורע לו, וכך פידשו הי"ג מדות כפי הנהגת התורה לכד אשר עליה אמר המשורר [תהלים קמ"ט] מציד דבריו ליעקב וכו' לא עשה כן לכל גוי, וכבר הפליגו רז"ל ללמדנו כי יתרון הידיעה הזאת על יתר החכמות כלם הם עוסקים במעשי הש"י, והחכמה הנפלאה הזאת מדברת בהש"י עצמו בהנהגה הג', וע"ז הלל ושבח שלמה ע"ה בשיר השירים [א ד] הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך וגו', כך ולא במעשך, כי המדינה הא' היא מדינת האומות, והמדינה הג' היא מדינת ישראל אצל הש"י ונחלתו. ע"כ התחיל דוד ע"ה המאמר הקדוש והוא [תהלים סה] אלהי בך במחיתי אל אבושה כי כל מעיני בך ובתורתך, אמרו ז"ל [לקט תהלים פכ"ה] ב"ך כ"ב אותיות. ולפי שהמתעסקים בחכמות החיצוניות יוכלו להתפאר בחכמתם לשעתם,

השנית אשר גם היא למעלה מן המבט כי לא יתחייב במבט שיכרת האיש האוכל חמץ בפסח ואוכל חלב ודם, אדרבה כפי המבט היה ראוי שיתחזק מבעו כי כל אבר מחזיק אבר והדם הוא הנפש, ולא יתחייב חך פבע שהמניח תפילין מאריך ימים [מנחה מד. כל המניח תפילין מאריך ימים] והמשכים לבית הכנסת [ב"רסח] ת. קיימו וחשבו לבי בישתא כי היכי דתורכו חי, וכל זה חוץ מן המבט או הפכו, כי כבר אמרו ז"ל [ב"רסח כ:]: כי השניה מעט קודם עלות השחר מחזק את האדם כמים הקרים לברזל הרוחת.

וכשישראל חמאו בעגל היה מתפעל משה רבינו ע"ה להעביר פשעם אשר זה הענין מכלל ההנהגה הג', ואך חזר לאחור לשאול חכמת המבט, ומה ענין הנהגת הסוס הפרד והדמור אצל הנהגת אנשי התורה. הראית אתה המעיין איך הפכו האנשים האלה דברי אלהים חיים והם שמחים בהשגתם כשמתת בן זומא ברר הבית [תנייה טו. אמר בן זומא צופה הייתי בן מים העליונים למים התחתונים וכו' וע"י פידש"י], והמהררים מן המהרדים מהם כשהסכימו דברי הפלוסופים עם דברי התורה או ישמחו כמתנא שלל רב ויהללו ויברכו את השם יתברך מהלל רב ועצום שהחכימו חכמה נפלאה כי מצאו דברי אריסטו בתורה, והחכם רבי אברהם אבן עזרא ז"ל לעג עליהם בהקדמת פירוש התורה, ועוד אדבר על זה אם השם יתברך יגוד עלי כמו שעשה רבי לוי [ה"לג:] בפירוש התורה בכמה מקומות, וכבר נתרעם עליהם החכם באמרו ורעה עוד מאת מחכמי התורה האחרונים

לא כן אנשי החכמה האמיתית חכמת התורה עד יעדה עליהם רוח מצדו וענו בעת צרתם (1) בקראם אל ה' ויענם, ע"כ אמר כך במחתי אל אבשה אל יעלצו אויבי לי כו'.

וּפְרָם שאשלים כונת הפרק אצטרך להצילך ממכשול אשר נוקשו בו ונלכדו כוערים בעם ונכשלים, כי מצאו בתלמוד כמה דברים מהחכמות החיצוניות ושמתו ללא דבר ולחשו זה לזה בלחש הראית בן אדם כי המאמר הזה או ההלכה הזאת לא תבין בשלימות אם לא למדת חכמת הטבע או חכמת המספר והשעות, וכמה הלכות בתלמוד צריכות לחכמת התבונה ולחכמת הרפואה ועלה מינא בלבם כי אלה החכמות הם העיקר והוציאו כל ימיהם בהם ושכחו תורת אלהיהם השליכה אחרי גיוסם, אל בני, לא טובה השמיעה הזאת אשר אתה שומע, כי אמת הוא כי חכמי ישראל היו בקיאים בכל מה שיצטרך מהחכמות להבנת התורה והתלמוד כי גם בע' לשון וברבמת הכישוף היו בקיאים, אכן לא היו מוציאים ימיהם בהם כלל כי אם בעתות הבטלה היו מקבלים אמיתת הדברים מהחכמים אשר קבלו מהנביאים אשר הם קבלו מבורא העולם, לא שחקרו בהם החקירה העצומה אשר כלו ימיהם בה חכמי האומות, יען כי זה חלקם ונתלתם לכד כמאמר דוד המלך ע"ה לא עשה כן לכל גוי, ואמרו אם יאמר לך אדם אין חכמה באדם אל תאמן (1) שנאמר והאבדתי חכמים מאדום, אכן קבלו

אמתת הדברים והם מפי הנביאים בלי יגיעה ועמל כלל יותר מהחוקרים בהם כל ימיהם, והיו מתפארים בהם לפני המלכים [בסוהח ח:] אשר תכלית תפארתם אלו החכמות כדי שלא יחסרו חכמי התורה דבר, כאומרם ויל' בני: [סו:] כי היה לו לאאע"ה בת דכתיב וה' בך את אברהם בכל שאפי' בריתא לא חסריה רחמנא, וידוע כי ביצחק יקרא לו זרע והוא העיקר כי הבת והיא ואם שמה בת לא הוזכרה בתורה בפירוש, יען כי לא היה עיקר שמחתו בה, כן חכמי התורה לא היו חסרים דבר מאמיתת החכמות, ואע"פ שהתלמוד מלא מזה אוכזר קצת דבריהם.

הַעֲיִדָה איפרא הודמיז אמה דשבור מלכא ואמרה יהודאי בתונא דלכא ידעי [נה כ: איפרא הודמיז אמה דשבור מלכא שדדה דמא לקסיה דבנא הוה יתיב רב עובדיה קסיה ארזיה אמר לה האי דם חומד הוא אמרה ליה לבריה תא חיי כמה תכימי יהודאי א"ל דלמא כסומא בארזיה הדר שדדה ליה שחן מיני דמא וסלדו אמרננו והוא בתרא דם כנים הוה ולא ידע אסתיע מלחא ושוד לה סרקותא דמקסלא כלמי אמרה יהודאי בתוני דלכא יתביתו] וכמסכת בכורות פרק מופין אלו [בסוהח מה:] והוא דר' ישמעאל ששאלו לו תלמידיו כמה אברים יש באדם ואמר להם רמ"ח ברכו ומצאו רנ"ב א"ל שמא באשה בדתם שיש שני צידים ושני דלתות, ועמדו על אמיתת המינים לכמה הם יולדים וכנגדם באילן לכמה מוציאים פירות [בסוהח ח:], דברים אמתיים אשר לא השיגה עין חכמי

מעין גנים

מזה הענין ויעלזו לכן, ע"כ: (1) שנאמר. עמש"ל בשם החסד לאברהם ע"כ:

(1) בקראם. נ"ב בשני חצאי עגולה - המחבר קיצר בכאן ואי"ה אבאר לך לקמן

החקירה, (ט) וכ"ז בקבלה פה אל פה בלי יגיעה ועמל כלל, (ט) והזכיר בב"ר [פ"כ ד] כי פילוסוף אחד היה רגיל להתווכח עם ר"ג לפני הקיסר וחזק לכמה שנים הנחש מוליד ולא הספיקה חקירתו עד שנסה הרבר והסגירו עם נקבתו בחבית ומצא שהוליד לו שנים ובהשיגו הסוד הזה חשב להתכבד לפני הקיסר על ר"ג ושאל לו לפניו לכמה שנים הנחש מוליד ולא ידע להשיב נתברכמו פניו פגע בו ר' יהושע בן חנניה א"ל מדוע פניך חולניות א"ל שאלה אחת נשאלתי ולא יכולתי להשיבה א"ל מה היא אמר לו לכמה הנחש מוליד א"ל לשבע שנים ומנא לך מן התורה ארור אתה מכל הבהמה וכו', אם מבהמה נתקלל מחיה לא כל שכן אלא מקיש החיה אל הבהמה בלימוד היקש הבהמה אל הנחש, הבלב חיה ממאה מוליד לחמשים יום ובהמה ממאה יולדת ל"ב חדש וכתוב ארור אתה מכל הבהמה ומכל חיה השדה כשם שהבהמה ארורה מן החיה שבעה כך הנחש ארור מן הבהמה שבעה, כששמע הפילוסוף התחיל להצחיק ראשו בכוחל אמר דבר שהצנאתי בשבע שנים בא זה והושיפה לו בקנה אחד, וכן ההקש בכל דברי חכמה.

אב"ל עיקר העיקרים אשר היו חוקרים בו כל ימיהם הם התורה והמצות, ואלה הנבלים משליכים תורת ה' אחר גיוסם וכל ימיהם מכלים באלו התכמות דומים בעיני לאנש פתי ומכל אשר ראה אומן אחד היה מתעסק בעשיית מלבושי המלך אשר הם מרוקמים בכל מיני רקמה אשר בהם חכמה נפלאה, והוא חשק להיות מהאומנים העושים מלבושי המלך, וראה בראשונה פטיש ומחט וחומי פשתן, והלך ולמד אומנות הנפחן לעשות פטישים ומחטים וחכמת הנשים לטוות הפשתן ושלם בזה כל ימיו ולא זכה ללמד האומנות ההיא היקרה ולא ידע העני כי עיקר האומניות אינו זה כי היה יכול לקנות פטיש ומחט וחומי פשתן בדבר מעט, כן אלו הנבלים הציאו כל ימיהם בחכמות החיצוניות אשר הם חלק האומנות ונחלתם והם ריקים מתורת ד' ומצותיו, אין להם לא מסכתא ולא פסוק [פ"ק] ולא משנה שיכולו להתהלל ביום המיתה אשרי מי שבא לכאן ותלמדו בידו. עליהם נאמר רוד מורד ומורה רוד לא הכין לבו ולא נאמנה את אל רוחו [תהלים ע"ח]. כי מלאו מקדם ועונגים כפלשתים וכילדי גברים ישפיקו [ישעיה ב'ו] צוד תעודה.

מעין גנים

(ט) וכ"ז בקבלה פ"א"פ. או ע"י הוכחה שהוכיחו הדברים אגב אורחא מהתורה כאשר הביא הרב לקמן בלידת הנחש ע"כ.

שהוכיחו מן התורה ע"כ:
(ט) והזכיר בב"ר. הוא בגמרא [נכוחות ת]. ע"כ.